

Nerinda Laine

KIELITIETO NUORTEN SILMIN

Lukiolaisten käsityksiä kielitiedosta, kieliopista ja näiden opiskelusta

Informaatioteknologian ja viestinnän tiedekunta
Pro gradu -tutkielma
Lokakuu 2022

TIIVISTELMÄ

Nerinda Laine: Kielitieto nuorten silmin – Lukiolaisten käsityksiä kielitiedosta, kieliopista ja näiden opiskelusta
Pro gradu -tutkielma, 69 sivua + liite
Tampereen yliopisto
Kielten tutkinto-ohjelma, suomen kielen opintosuunta
Lokakuu 2022

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää lukiolaisten käsityksiä kielitiedosta ja kieliopista. Tarkoituksena oli saada selville, mitä nuoret ajattelevat kielitiedon sekä kieliopin olevan ja kuinka tärkeänä he näitä pitävät. Lisäksi tällä tutkimuksella haluttiin selvittää nuorten ajatuksia kieliopin opiskelusta sekä oppimisesta. Tämän tutkimuksen kautta haluttiin myös saada selville, millaisen opetuksen nuoret kokevat kieliopin opiskelussa toimivaksi. Keskustelut nuorten kielitiedon ja kieliopin hallitsemisesta ovat olleet esillä hyvin paljon viime vuosien aikana, mutta näihin liittyvää tutkimusta on Suomessa tehty kuitenkin melko vähän.

Tutkimukselle asetettuja tavoitteita lähdettiin saavuttamaan kolmen tutkimuskysymyksen kautta. Ensimmäisen tutkimuskysymyksen kautta pyrittiin selvittämään, kuinka opiskelijat määrittelevät kielitiedon sekä kieliopin käsitteitä. Toisella tutkimuskysymyksellä tavoiteltiin vastauksia siihen, millaisia ajatuksia kielitiedon ja kieliopin opiskelu sekä oppiminen opiskelijoissa herättää. Lisäksi toisella tutkimuskysymyksellä haettiin myös vastauksia siihen, millaisia opiskelukeinoja opiskelijat pitävät tehokkaina kieliopin ja kielitiedon oppimiseen. Viimeisen tutkimuskysymyksen kautta pyrittiin lisäämään ymmärrystä siitä, millaisen kielitiedon ja kieliopin opetuksen opiskelijat kokevat kaikista toimivammaksi kouluissa.

Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Tutkimuksen aineisto kerättiin sähköisen Microsoft Forms -kyselylomakkeen kautta. Kyselyyn osallistui 25 lukiolaista. Kerätyn aineiston analyysitavaksi valittiin aineistolähtöinen sisällönanalyysi, jonka avulla lukiolaisten käsityksiä ja näkemyksiä saatiin tuotua selkeästi esille.

Tutkimustulokset osoittivat, että lukiolaisilla oli hyvin samankaltaisia näkemyksiä siitä, mitä kieliopilla tarkoitetaan. Kielioppi nähtiin lukiolaisten keskuudessa ennen kaikkea tietynlaisena oikeinkirjoitusjärjestelmänä. Kielitiedon käsite oli lähes kaikille kyselyyn vastaajille vieras käsite ja vain harvat lähtivät määrittelemään tätä millään tavalla. Kielitiedon ja kieliopin opiskeleminen koettiin kuitenkin lähes jokaisen vastaajan mielestä tärkeänä. Useimmiten kielitiedon ja kieliopin oppimista tukevana keinona esiin nousi erilaisten tehtävien tekeminen. Pohdittaessa toimivia opetustapoja esiin nousivat erityisesti opetuksen monipuolisuus, selkeys, ryhmätöiden tekeminen sekä esimerkkien käyttö.

Avainsanat: kielitieto, kielioppi, pedagoginen kielioppi, äidinkieli, lukio

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -ohjelmalla.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	4
2	KIELIOPPI POHJANA KIELITIEDOLLE	8
2.1	Mitä kieliopilla tarkoitetaan?.....	8
2.2	Kielioppi ja sen monet muodot.....	9
2.3	Pedagoginen kielioppi.....	11
2.4	Kieliopin opetus ja opiskelu.....	13
2.4.1	<i>Kieliopin opetusmenetelmät</i>	15
3	KIELITIETO	16
3.1	Mitä kielitieto on?	16
3.2	Kielitiedon opetus kouluissa.....	17
3.2.1	<i>Kielitiedon opiskelu</i>	20
3.3	Kielitieto lukion opetussuunnitelman perusteissa	21
4	AIEMMAT TUTKIMUKSET	23
5	TUTKIELMAN TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	25
6	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	27
6.1	Laadullinen tutkimus	27
6.2	Kyselylomake tutkimusmenetelmänä	28
6.3	Tutkimusjoukko ja aineiston hankinta	30
6.4	Aineiston analyysi	32
7	TUTKIMUSTULOKSET	35
7.1	Lukiolaisten käsitys kieliopista ja kielitiedosta	35
7.1.1	<i>Kielioppi lukiolaisten määrittelemänä</i>	36
7.1.2	<i>Kielitieto lukiolaisten määrittelemänä</i>	38
7.1.3	<i>Lukiolaisten näkemyksiä pedagogisesta kieliopista</i>	40
7.1.4	<i>Mihin kielioppia sekä kielitietoa tarvitaan?</i>	41
7.2	Ajatuksia kieliopin ja kielitiedon opiskelusta sekä oppimisesta	43
7.2.1	<i>Kieliopin ja kielitiedon opiskelun sekä oppimisen tärkeys</i>	43
7.2.2	<i>Kuinka kielioppia ja kielitietoa oppii parhaiten?</i>	44
7.3	Kieliopin ja kielitiedon opettaminen	46
7.3.1	<i>Kuinka kielioppia ja kielitietoa tulisi opettaa kouluissa?</i>	46
7.3.2	<i>Kieliopin opettamisen painotus</i>	49
7.3.3	<i>Toimivia tapoja kieliopin ja kielitiedon oppimiseen oppitunneilla</i>	50
8	POHDINTA	53
8.1	Tutkimuksen yhteenveto ja johtopäätökset.....	53
8.1.1	<i>Kielitiedon ja kieliopin määrittely</i>	54
8.1.2	<i>Kielitiedon sekä kieliopin opiskelu ja oppiminen</i>	56
8.1.3	<i>Toimiva kielitiedon ja kieliopin opetus</i>	58
8.2	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	61
8.3	Jatkotutkimusideat	64
	LÄHTEET	66
	LIITTEET	70

1 JOHDANTO

Opimme kieltä ja kielenkäyttöä heti lapsuudesta alkaen. Lapsena omaksuttu äidinkieli onkin ihmiselle aina hyvin merkityksellinen. Kieli rakentaa ajattelua ja sen varaan voidaan nähdä rakentuvan myös ihmisen tunne-elämä. Äidinkieli voidaankin nähdä osana ihmisen identiteettiä. (Alho & Kauppinen 2009: 11.) Kielen on väitetty olevan myös ihmisen voimakkain elin ja kieli onkin varmasti voimakkain ihmisen viestintäjärjestelmistä (Heikkinen 2007: 9). Tämän vuoksi on tärkeää, että kieltä ja kielenkäyttöä pyritään kehittämään lapsuudesta aivan aikuisuuteen saakka. Kieli ja kielenkäyttö kehittyikin hyvin paljon myös ihmisen nuoruudessa muun muassa koulunkäynnin seurauksena. Koulussa rakennetaan ihmisen käsitys hänen omasta äidinkielestään sekä sen arvosta ja suhteesta muihin kieliin sekä kielimuotoihin (Alho & Kauppinen 2009: 11). Tärkeässä roolissa kielessä ja kielenkäytössä on kielitiedon ja kieliopin hallitseminen. Tämän vuoksi näihin kahteen kokonaisuuteen tulee kiinnittää katsetta, kun keskustellaan kielen ja kielenkäytön kehittämisestä.

Kielitieto sekä kielioppi ovat olleet jo kautta aikojen hyvin keskeisenä sisältönä äidinkieltä ja kirjallisuutta koskevassa opetuksessa. Näiden merkitys äidinkielessä ja kirjallisuudessa on hyvin suuri, sillä se auttaa hallitsemaan näitä paremmin. Kielitiedon sekä kieliopin oppimisesta ja opetuksesta käydään kuitenkin hyvin usein keskusteluja, muun muassa koskien kielitiedon ja kieliopin opetuksen raameja eri opetussuunnitelmissa tai esimerkiksi oppilaiden asennetta kielitiedon ja kieliopin opiskelua kohtaan. Kouluissa kuuluu hyvin usein suomen kielen opiskelusta sanottavan, että ”mistä syystä tätä opiskellaan” ja ”eikö suomen kieltä nyt osaa opiskelemattakin” (Heikkinen 2007: 67). Usein vastaan tulee myös keskustelua kielitiedon ja kieliopin erilaisista opetusmenetelmistä ja siitä, kuinka nämä eroavat opettaja- ja koulukohtaisesti hyvin paljon toisistaan. Tämän vuoksi kielitietoa ja kielioppia tulee tutkia laajemmin ja myös nuorten näkökulmasta käsin, sillä he tietävät parhaiten itse

sen, kuinka asennetta ja motivaatiota kielitietoa ja kielioppia kohtaan voidaan parantaa ja millaiset opetusmenetelmät nuorille sopivat näiden opettamiseen parhaiten.

Äidinkielen ja kirjallisuuden hallitsemisella on suuri merkitys tulevaisuutta ajatellen. Erityisesti kielitiedon ja kieliopin hallitsemisella on vaikutuksia kielenkäyttöön. Kuitenkin Lappalainen (2011) totesi, että viimeinen opetushallituksen tuottama oppimissaavutustutkimus osoitti, että äidinkielen ja kirjallisuuden osaamisen yleistaso oli yhdeksäsluokkalaisilla keskimäärin vain tyydyttävä. Tästä syystä äidinkielen ja kirjallisuuden opiskelua tulee tutkia vielä enemmän. Meidän tulisi saada selville syyt, miksi äidinkielen ja kirjallisuuden osaamisen yleistaso ei ole vielä kaikista parhaimmalla tasolla. Kielitietoa ja kielioppia on tutkittu jo kattavasti, mutta aihetta on tutkittu eri näkökulmista kuin tässä tutkimuksessa. Suomessa on tutkittu hyvin vähän nuorten omia käsityksiä kielitiedosta ja kieliopista. Jo tehdyt tutkimukset ovat ennemminkin keskittyneet kielitiedon moniulotteiseen käsitteeseen tai opettajien ajatuksiin kielitiedon ja kieliopin opetuksesta. Opettajien käsitysten rinnalle on kuitenkin hyvin tarpeen saada tutkimustuloksia myös nuorten opiskelijoiden käsityksistä kielitiedosta ja kieliopista. Sarmavuori ja Maunu (2011) ovat tutkineet myös opiskelijoiden kieliopin oppimista, mutta tämä tutkimus on kuitenkin toteutettu koe- ja vertailuryhmien avulla, eikä tässä ole tutkittu ollenkaan opiskelijoiden omia näkemyksiä kielitiedosta ja kieliopista. Tutkimus on keskittynyt vain nimenomaan kieliopin oppimiseen. Tämän tutkimuksen tarkoituksena taas on nimenomaan tuoda nuorten opiskelijoiden omat näkemykset esille opettajien näkemysten rinnalle. On opetuksen kehittämisen kannalta tärkeää huomioida myös opiskelijoiden näkemyksiä, sillä heillä on aiheesta hyvinkin ajankohtaisia ja konkreettisia kokemuksia. Lisäksi tutkimus on tarpeellinen, koska lähes jokaisen kieliaiineen opetuksessa täytyy aina ratkaista, minkälaisin keinoin ja millaisia asioita valikoidaan opetettavaksi kielitietoa koskien: minkälainen tieto on oppilaille kaikista tärkeintä koskien kielen rakenteita ja niiden luomia merkityksiä, kielen variaatioita, kielen käyttöä ja siihen liittyviä normeja sekä kielen suhdetta kulttuuriin, identiteetteihin ja muihin kieliin (Mustaparta 2015). Opiskelijoiden näkökulmien tiedostamisella kielitiedon opiskelua kohtaan olisi mahdollista myös valita opiskelijoita eniten hyödyttävät rajaukset kielitiedon ja kieliopin opetukseen.

Tämän tutkimuksen kautta pyritään saamaan selville, lukioikäisten opiskelijoiden näkemyksiä selvittäen, millaisia käsityksiä nuoret liittävät kielitietoon ja kielioppiin nykypäivänä. Tätä on tutkittu jo opettajien näkemysten kautta ja tutkimukset ovat osoittaneet, että opettajilla on hyvin erilaisia käsityksiä keskenään näistä käsitteistä. Osa opettajista katsoo näiden käsitteiden olevan kaksi aivan eri asiaa, kun taas osa opettajista näkee nämä käsitteet hyvin kiinteästi toisiinsa liittyvinä tai jopa melkein synonyymeina. Mielenkiintoista onkin selvittää, millä tavoin opiskelijat itse nämä käsitteet näkevät. Lisäksi tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää opiskelijoiden ajatuksia kielitiedon ja kieliopin opiskelusta. Tutkimuksella pyritään myös saamaan selville opiskelijoiden mielestä toimivia keinoja kieliopin opiskeluun. Kuten jo aiemmin todettiin, on opetuksen kehittämisen kannalta tärkeää saada selville myös opiskelijoiden näkemykset ja kokemukset kielitiedon ja kieliopin opiskelusta sekä oppimisesta. Tämän tutkimuksen aiheen valintaan vaikutti tutkijan oma mielenkiinto ja kokemus aiheita kohtaan sekä aiheen ajankohtaisuus. Kielitieto ja kielioppi ovat olleet viime aikoina hyvin paljon esillä keskusteluissa ja näiden osaamisen yleistasosta on oltu huolissaan viime vuosien tutkimustuloksien vuoksi. Tämän vuoksi aiheita tulee tutkia vielä lisää ja selvittää keinoja siihen, kuinka kielitiedon ja kieliopin osaamista saataisiin parannettua ja nostettua äidinkielen ja kirjallisuuden oppiaineen osaamistasoa ylemmäs.

Tämä tutkimus on toteutettu laadullisena eli kvalitatiivisena tutkimuksena ja aineisto tähän tutkimukseen on hankittu maaliskuussa 2022. Aineisto hankittiin sähköisen Microsoft Forms -kyselylomakkeen kautta. Tämän tutkimuksen tulokset tuovat esille sen, millaisia näkemyksiä lukioikäisillä nuorilla on kielitiedosta ja kieliopista sekä sen, millaisia asioita kielitiedon ja kieliopin opettamisessa tulisi huomioida, jotta opetuksella saataisiin tuotettua mahdollisimman hyviä tuloksia. Tutkimuksen tulokset osoittavat myös sen, kuinka tärkeänä lukioikäiset pitävät kielitiedon ja kieliopin opiskelua. Tämän tutkimuksen tuloksien avulla on mahdollista kehittää äidinkielen ja kirjallisuuden opetusta kielitiedon ja kieliopin osalta, sillä tutkimus tuo esille nuorten omia näkemyksiä siitä, kuinka kielitietoa ja kielioppia tulisi kouluissa opettaa. Tästä tutkimuksesta on hyötyä myös äidinkielen ja kirjallisuuden opettajille, sillä nuorten opiskelijoiden näkemysten myötä heidän on helpompi suunnitella

opetustaan kielitiedon ja kieliopin osalta, kun he tietävät millainen tietotaso lukiolaisilla opiskelijoilla kielitiedosta ja kieliopista mahdollisesti on ja millaisilla opetusmenetelmillä lukiolaiset itse kokevat oppivansa kielitietoa ja kielioppia parhaiten.

2 KIELIOPPI POHJANA KIELITIEDOLLE

2.1 Mitä kieliopilla tarkoitetaan?

Kieliopin voidaan katsoa tarkoittavan monia eri asioita. Sillä voidaan esimerkiksi tarkoittaa puhujan päässä olevaa systeemiä tai yleisemmin kirjoitettua kuvausta kielen rakenteista ja hyväksytyistä tavoista käyttää kieltä. Tutkijat sekä kielenkäyttäjät ovat olleet kiinnostuneita kieliopista monista eri syistä. Monia on viehättänyt kieliopin systemaattisuus, osa on halunnut tarkastella kielioppia kielenkäytön kannalta ja monissa tapauksissa kieliopista etsitään kielen normien perusteita. (Alho & Kauppinen 2009: 9.) Kielioppi sisältää sanana useita eri merkityksiä ja nämä merkitykset sekoittuvat helposti opetuksessa sen vuoksi, että deskriptiivinen sekä normatiivinen tarkastelu kieltä kohtaan sivuavat toisiaan useissa kohdissa. On kuitenkin tärkeää, että kielen luonnolliset normit ja normikielen keinotekoiset normit erotetaan, sillä se lisää ymmärrystä omaan kielenkäyttöön, kieliasenteisiin ja kielitajuun. (Harmanen 2011: 386.) Myös Luukka (2002: 107) toteaa, että kielioppi ei pelkästään kuvaa kieltä vaan myös asettaa rajat sille, mitä kielen avulla voidaan ilmaista ja mitä merkityksiä sillä voidaan rakentaa.

Sanalla *kielioppi* voidaan siis katsoa olevan useita eri merkityksiä. Kieliopilla voidaan nähdä tarkoitettavan myös kunkin kielenpuhujan mielen sisällä hallitsevaa kielijärjestelmää, ”kielitajua” tai kielijärjestelmää koskevaa yleistä kuvausta. Kieliopin käsitteellä voidaan ymmärtää myös latinalaisen kieliopin mukaista koulukielioppia. Kieliopin voidaan nähdä tarkoittavan myös normatiivista kuvausta siitä, minkälaista hyvän kielen kuuluisi olla. Kaikista tavallisinta on, että kielioppi liitetään näistä kahteen viimeiseen. Ihmiset muistelevat usein sitä, millaista kielioppi oli koulussa ja mitä siihen sisältyi ja toisaalta ihmiset myös harmittelevat toisten ihmisten ns. huonoa kielioppia eli

kielenkäyttöä, joka on yleisten normien vastaista. (Alho & Korhonen 2007: 93, 94.) Hakulinen (2011: 271) kuitenkin tuo esille, että on tärkeää muistaa, että kielioppi on kaiken aikaa nähtävä myös älyllisenä tuotteena. Toisin sanoen, kielioppi tulee nähdä täsmällisenä kuvauksena, jossa kielen yksiköt, kategoriat, rakenteet sekä säännöt nimetään ja esitetään metakielellä. Kielioppi onkin jo aivan kieliopin aikojen alusta saakka ollut enemmän tai vähemmän kielen rakenteiden ja säännönmukaisuuksien tieteellinen kuvaus. Uudet suomen kielioppien kuvaukset jatkavat aina edellisistä ja täydentävät näitä. Kielioppitietous voidaankin nähdä kasautuvana eli kumuloituvana.

2.2 *Kielioppi ja sen monet muodot*

Alho & Kauppinen (2009: 19–20) tuovat esille, että perinteisen koulukieliopin juuret nähdään olevan antiikin filosofiassa. Kuitenkin grammatiikan eli kieliopin vanha yhteys retoriikkaan on ajan myötä katkennut. Tästä syystä koulukielioppeihin on jäänyt ainoastaan grammatiikka, eli käytännössä kieliopin muoto. Perinteisen koulukieliopin kuvaus voidaan nähdä rajoittuneena myös siksi, että se ei ulotu sanan, lauseen tai yhdyslauseen rajojen ulkopuolelle. Se ei siis ole huomionnut tekstiyhteyttä tai kielen vaihtelua. Kuitenkin näistä puutteistaan huolimatta perinteinen kielioppi on parempi kuin se, että ei olisi ollenkaan kielioppia, sillä tarvitsemme silti kielen kuvausta ja rakenteiden nimityksiä. Tarvitsemme myös tietoa kirjoitetun kielen normeista. Vanha koulukielioppi on kuitenkin vaarassa jäädä syrjään, sillä sen lukijat eivät aina tunnista syytä siihen, miksi tätä tulisi opiskella ja myöskään taitavat kielenkäyttäjät eivät välttämättä aina koe sitä tarvitsevana.

Vaikka ihmiset usein yhdistävät kieliopin koulukielioppiin sekä normien vastaiseen kielenkäyttöön, niin tiedeyhteisö kuitenkin korostaa sanan *kielioppi* merkityksinä kielenpuhujan kielitajua eli sisäistä kielijärjestelmää sekä kuvausta ja analyysiä tästä. Alho ja Kauppinen (2009: 19) toteavat, että kun tavoitteeksi on asetettu hyvän kirjakielen rakenteiden kuvaaminen, voimme puhua normatiivisesta kieliopista. Tämän tapaiseen kielioppiin olemmekin kouluissa tottuneet. Tiukassa mielessä tieteellisellä kieliopilla nähdään tarkoitettavan kielen rakennejärjestelmän kokonaista tai osittaista analysoimista ja luonnehtimista jonkin teoreettisen mallin kehikossa. Tieteellisten kielioppien on

myös sanottu olevan ennemminkin tieteellisiä malleja kuin ensisijaisesti kielen kuvauksia. Yhtenä olennaisena piirteenä tieteellisessä kieliopissa on myös se, että tieteellinen kielioppi pyrkii tekemään yleistyksiä yksittäistapausten perusteella. Tässä mielessä voimme pitää myös esimerkiksi Iso suomen kielioppia tieteellisenä, vaikkakaan sitä ei ole kirjoitettu mihinkään tiettyyn teoreettiseen kehikkoon. (Alho & Korhonen 2007: 94.)

Deskriptiiviset kieliopit taas yrittävät olla enemmän tai vähemmän hakuteosmaisia. Deskriptiivinen kielioppi voidaan nähdä yksityiskohtaisena kuvauksena vakiintuneista puhutun ja kirjoitetun kielen käytänteistä (Alho & Kauppinen 2009: 19). Tieteellisiä tai deskriptiivisiä kielioppeja ei ole tarkoitettu koulukäyttöön, mutta yleisesti ottaen niiden tekijät silti toivovat, että esitetyt tulokset sekä näkemykset pääsisivät vaikuttamaan kouluopetuksessa edes pienissä määrin. Kuitenkaan opettajilla ei usein ole aikaa erilaisten näkemyksien perehtymiseen ja näiden soveltamiseen käytännön opetustyössä. Koulun kieliopin opetukseen nähdäänkin soveltuvan tieteellistä ja deskriptiivistä kielioppia paremmin pedagoginen kielioppi. (Alho & Korhonen 2007: 95.)

Usein kielioppia tarkasteltaessa laitetaan rinnakkain formaalinen ja funktionaalinen kielioppi. Formaalisessa kieliopissa keskitytään kielellisen muodon ensisijaisuuteen. Ajattelemme tässä, että kielellisen merkityksen rakentaminen on aktiivinen, dynaaminen prosessi, jota ei määrää staattiset säännöt. Käyttökieliopin tavoitteena on esittää kieli joustavana ja avoimena järjestelmänä, jossa edes termit eivät pysty määrittelemään asioita tarkkarajaisesti. Formaalisessa kieliopissa ihmisellä oletetaan olevan päänsisäinen synnynnäinen kielioppi, jolla on neurologinen perusta. Funktionaalisen kieliopin tehtäväksi taas nähdään metakielenä toimiminen. Tämän avustuksella on mahdollista tunnistaa ja selittää tekstien eroja ja näitä voidaan suhteuttaa tilanteisiin, joissa niiden ajatellaan toimivan. Funktionaalisen kieliopin kautta siis tarkastellaan kieltä sosiokulttuurisesti konstruoituneina rakenteina, joilla katsotaan olevan kielenkäyttötilanteisiin liittyvät tehtävänsä. Tässä tarkastelun kohteina ovat tekstit. Kielen eri muotojen ja rakenteiden nähdään niissä palvelevan tekstille tarkoitettuja tehtäviä, kuten vuorovaikutusta tai todellisuuden kuvaamista. Funktionaalisen kieliopin tarkoituksena on kuvata kieltä niin, että sitä opiskeleva oppii ymmärtämään kielen ja kielenkäytön ominaispiirteet. (Alho & Kauppinen 2009: 9, 19–21.) Kieliopin eri muodoista on

erotettavissa myös kognitiivinen kielioppi. Tämä kuvaa kielen rakenteita suhteessa ihmisen tapaan nähdä maailmaa ja hahmottaa sitä. Kognitiivisessa kieliopissa perehdytään siis siihen, miten kielen rakenteet ovat vakiintuneet eli konventionaalistuneet kuvaamaan erilaisia asiointiloja.

Konstruktioikielioppi on kognitiivisen kieliopin tutkimussuunta. Tämä yhdistää kielen muodon, merkityksen ja pragmaattiset piirteet. Oppimisen kannalta tätä kielioppia voidaan pitää kiinnostavana sen vuoksi, että eräiden tutkimusten mukaan kieli omaksutaan ja opitaan jossain määrin myös konstruktioina. Myös käytännön kokemus tukee tätä näkemystä, sillä sanonnat ja ilmaukset jäävät parhaiten mieleen ja siirtyvät kielenkäyttöön kokonaisuuksina, hahmoina. Konstruktioikieliopin ajatuksena onkin se, että muoto on osa merkitystä. Muun muassa Iso suomen kielioppi on huomionut tämän ajattelutavan muun muassa niin, että se mainitsee monissa kohdin idiomit, kiteytyneet ilmaukset, konstruktiot ja uutena muotin käsitteen. Jokaista näistä voidaan pitää myös konstruktioina. Konstruktioikieliopin ajattelutapa tarkoittaisi opetukseen tuotuna holistisempaa ja tekstilajikohtaisempaa näkemystä kieliopista. Tämän kautta syntyisi myös yhtymäkohtia retoriikkaan. Jos opetuksen kautta pyritään tunnistamaan sekä tuottamaan eri tekstilajeja, niin on myös hyödyllistä tarkastella niille ominaisia konstruktioita. (Kauppinen 2006: 97,99.)

2.3 Pedagoginen kielioppi

Kielitiedon ja kieliopin käsitteiden nähdään luovan metakieli, jolla kieltä ja tekstejä pystytään tarkastelemaan sekä tekstitaitoja kielentämään. Pedagogisessa kieliopissa pyritään valitsemaan tieteellisestä käsitteistöstä sellaiset käsitteet, jotka soveltuvat kouluopetukseen. Näistä käsitteistä on hyötyä muun muassa lukemisessa, puhumisessa, kuuntelemisessa sekä kirjoittamisessa, sillä näiden avulla omia taitojaan näissä voidaan monipuolistaa. Lisäksi käsitteitä tarvitaan muun muassa tekstien erittelyyn ja tekstihavaintojen kielentämiseen, sillä käsitteiden avulla on mahdollista kuvata esimerkiksi tekstissä olevaa rakennetta, sitä millainen tekstin tyyli on ja muita ominaisuuksia, joita tekstillä on. Käsitteiden avulla kielimuotojen vertailu ja

yleiskielen normien opiskelu tuleekin mahdolliseksi. (Harmanen 2011: 388–399.) Pedagogisen kieliopin johtoajatukseksi voidaankin nähdä olevan se, että oppilaille mahdollistettaisiin jo varhaisessa vaiheessa se, että he saisivat itse selvittää, millaisin tavoin heidän kielensä toimii. Tällä tavalla oppilaat kykenisivät luomaan erilaisia johtopäätöksiä kielestään ja myös osaisivat soveltaa tätä tietoa. Olennaisessa roolissa on myös ilmausten merkitysten sekä käyttöjen tarkastelu. Pedagoginen kielioppi tuo esille myös eri kielimuodot. (Alho & Korhonen 2007: 96.)

Pedagogisuudessa on erityisesti kyse siitä, että asiat tuodaan esille ymmärrettävästi ja parhaimmassa tapauksessa myös niin, että niiden käyttökelpoisuus ilmenee eli ilmenee se, miten ne ovat yhdistettävissä johonkin konkreettiseen meidän todellisessa elämässämme. On havaittu, että me ymmärrämme paremmin konkreettisia, maailmassa aistittavia asioita kuin abstrakteja, vain meidän mielessämme olevia asioita. Olennaisena pedagogisessa kieliopissa voidaan pitääkin myös sitä, että opiskelija alkaa ymmärtää, miksi kielen rakenteita ja merkityksiä tulisi tarkkailla ja mahdollisesti jopa tutkia. Tähän on mahdollista päästä vain osoittamalla yhteys kielenkäyttöön. Kieltä kehoitetaan tarkkailemaan käyttöyhteyksissään eli muun muassa teksteissä. Pedagoginen kielioppi pyrkii selkeyttämään tätä kielen rakenteiden ja merkitysten yhteiseloja. Pedagogisessa kieliopissa asioita ei esitetäkään pelkästään irrallisina käsiteluelloina. On tärkeää muistaa, että käsitteitä tietenkin tarvitaan, mutta niiden tulisi palvella tätä tarkoitusta eikä niitä tulisi opetella vain ulkoa listoista. (Alho & Korhonen 2007: 98, 99.)

Pedagogisen kieliopin nähdään perustuvan tieteelliselle kieliopille. Deskriptiivista kielioppia koskeva opetus rakentaa ymmärrystä myös normatiiviseen kielioppiin eli kielenhuoltoon (Harmanen 2011: 386). Jos tarkastellaan kielitiedon opetusta pedagogisesta kieliopista käsin, niin opetuksen keskiöön jää kielen käyttäminen teksteissä eli minkälaiseen tarkoitukseen ja millä tavalla käytämme kieltä, millaisia asioita kieleemme kautta on mahdollista ilmaista ja kuinka kieli auttaa merkityksien synnyttämisessä? Kieltä onkin mahdollista lähestyä kieliopillisten kategorioiden ja rakenteiden näkökulman lisäksi myös ilmiölähtöisesti. Kuitenkin, vaikka kieltä lähdetäisiin lähestymään ilmiölähtöisesti, on jossakin kohtaa mahdollista koota kielioppitietoutta myös kieliopin systeemin näkökulmasta. Kieliopin systeemi

nähdään joustavana ja neuvoteltavana eikä sitä ensisijassa pidetä normatiivisena. Käsitteistö antaa termejä kielenhuoltoon varten sekä myös kielimuotojen ja eri kielten vertailemiseen. (Harmanen 2011: 388.)

2.4 Kieliopin opetus ja opiskelu

Opetuksessa on usein käytäntönä, että kielioppia ja kielenhuoltoon kuljetetaan rinnakkain sekä limittäin. Usein kielen rakennetta opettaessa tuotetaan havaintoja myös kielimuodoista ja näiden eroista. Tämä vahvistaa samalla myös yleiskielen osaamista. Rakennekäsitteiden opiskelua pidetään tärkeänä, sillä ilman niiden riittävää opiskelua, niitä ei opita soveltamaan tekstien tarkasteluissa. (Harmanen 2011: 386.) Pedagogisen kieliopin katsotaan perustuvan tieteelliseen kielioppiin, kun taas deskriptiivisen kieliopin opetuksen nähdään luovan perustaa myös normatiivisen kieliopin eli kielenhuollon ymmärtämiselle. Opetuksessa olisi erittäin tärkeää ottaa huomioon se, että pedagoginen kielioppi ja deskriptiivinen kielioppi ovat keskenään erilaisia ja tämän tulisi ilmetä konkreettisesti myös opetuksessa. Myös Harmanen (2011: 386) on sitä mieltä, että näiden kahden näkökulmaerojen tiedostaminen olisi tärkeää, jotta oppija ymmärtää kielenkäytön oikein.

Harmasen (2011:388) mukaan kielitiedon ja näin myös kieliopin ilmiöitä nimetään eli käsitteitä käytetään enemmän, mitä ylemmäs vuosiluokassa mennään. Ongelmalliseksi hän kuitenkin mainitsee sen, ettei aina tiedetä, millaisessa tilanteessa nimeäminen on tarpeellista ja minkälaisia käsitteitä olisi kannattavaa käyttää. Hänen mukaansa käsitteitä opetetaan jopa hieman liikaa liian aikaisessa vaiheessa. Tällöin käsitteet jäävät irrallisiksi eikä niitä osata kiinnittää mihinkään ilmiöihin.

Harmanen (2011: 387) tuo esille, että kieliopin opetus on nähty eri aikoina välillä tylsänä näpertelynä, välillä pakkopullana ja välillä isänmaallisena toimintana. Yhtenä ongelmana kieliopin opetuksessa on voinut olla se, että käsitteiden opiskelu on muodostunut itseisarvoksi, jonka seurauksena on opiskeltu enemmän erilaisia termejä sen sijaan, että olisi tehty havaintoja kielestä. Kielioppi onkin saanut mekaanisen ja luettelomaisen kuvan. Erityisesti

oppikirjatasolla kieliopin käsittely saattaa näyttää luetteloimiselta ja luokittelemiselta. Kuitenkin opetuksella voi käytännön ja erilaisten harjoitusten avulla tehdä kieliopin eri aiheiden opiskelusta kiinnostavampaa.

Kielioppia on eri aikoina opetettu ja opittu erilaisista syistä. Tärkeintä olisi kuitenkin ajatus siitä, että kielioppia opiskeltaisiin kieliopin itsensä vuoksi. Kielioppia kannattaisi opiskella ennen kaikkea kielen vuoksi, ihmisen kielitajun vuoksi tai tekstitaitojen vuoksi. Jokaisella opettajalla on kuitenkin omat syynsä, joiden kautta he valitsevat, mitä kieliopista opetetaan ja miten sitä opetetaan. Opiskelijat kokevat kieliopin opiskelun usein epämiellyttävänä ja liian usein kieliopin opetus koetaan myös irralliseksi muista äidinkielen ja kirjallisuuden sisällöistä. Oppilaat jaksavat vuodesta toiseen kyseenalaistaa kieliopin opettelemisen mielekkyyden kysymällä ”Miksi me tätä opiskellaan?”. (Harmanen & Siirainen 2006: 7.)

Kieliopin opettamiseen on jo pitkään haluttu muutoksena se, että kielen rakenteen ja käytön tarkastelua yhdistettäisiin opetuksessa selkeämmin. Kieliopin opetus saattaisi olla tehokkaampaa, jos olisi mahdollista opettaa kielen rakenteen järjestelmää ilman mielikuvaa pelkästä käsiteluettelosta ja toisaalta analysoida kieltä käytössä niin, että ymmärrettäisiin myös yksittäisten piirteiden välinearvo eri tekstilajeissa. Olennaisessa roolissa onkin se, että muistetaan kokonaisuuden muodostuvan rakenteen ja merkitysosoiden yhteisestä akselista. (Korhonen & Alho 2006: 71.)

Lukion aloittaneilla saattaa peruskoulun jäljiltä olla melko hatara käsitys kieliopin osien yhteyksistä, kieliopin systeemiluonteesta. Nykylukiassa on kuitenkin entistä enemmän tarvetta kieliopille, sen vuoksi, että kieliopin käsitteitä tulisi osata käyttää tekstien tarkastelussa yhä enemmän hyödyksi. Tämän vuoksi lukion alkutaipaleella olisi erittäin hyödyllistä kerrata kielioppia, ja tämän kautta saattaa kaikki lukion aloittavat samalle lähtöviivalle kielentuntemuksessa. (Harmanen & Siirainen 2006: 7,8.)

Kieliopin opetuksesta, osana äidinkielen oppiainetta, on käyty useita keskusteluja kautta aikojen koskien sitä, miten tätä tulisi kouluissa opettaa. Välillä keskustelu on ollut vilkkaampaa ja välillä vähäisempää. Mekaaninen ja käsitteitä luetteloiva esitystapa on pitkälle juurtunut ja ikäpolvi toistensa perään saa opeteltavakseen samat kieliopilliset käsiteluettelot. Tämän ohella on myös alettu korostaa merkityksen mukaan tuomista opetukseen. Kouluissa käytössä

olevat uudet opetussuunnitelmat tähdentävätkin nyt tekstitaitoja, joihin sisällytetään myös kielen rakenteen ja merkitysten syvällisempää ymmärrystä. Tämän vuoksi on myös odotettavissa, että äidinkielen opetuksessa myös kieliopin osuutta nostetaan uudelle tasolle ja tällä annetaan enemmän painoarvoa. (Alho & Korhonen 2007: 88.)

2.4.1 Kieliopin opetusmenetelmät

Karasmanin (2018: 176.) mukaan kieliopin opetusmenetelmät on mahdollista jakaa perinteisiin sekä toiminnallisiin menetelmiin. Perinteisiä menetelmiä ovat induktiivinen, deduktiivinen ja kielentämismenetelmä. Kieliopin opetus on alun alkaen ollut kieliopillisen ilmiön ja käsitteiden tarkastelua induktiivisesti. Oppilailta on muun muassa kerätty erilaisia esimerkkejä kieliopillisista lauseista ja näihin on opetuskeskusteluiden pohjalta tehty alleviivauksia ja johdettu sääntöjä. Myös oppikirjoista on tehty kielioppia koskevia tehtäviä. Usein jaksosta on lopuksi järjestetty kielioppikoe. Tätä perinteistä opetusmenetelmää on mahdollista kutsua setälämäiseksi kieliopin käsittelyksi. Tämä menetelmä pohjautuu opettajalähtöiseen opetuskeskusteluun ja oppikirjojen tehtävien mekaaniseen tekemiseen. Toisena lähtökohtana kieliopin opettamiseen on deduktiivisuus. Tässä esitetään sääntö ja tälle säännölle kootaan esimerkkejä. Deduktiivisuus ei ole kieliopin opetuksen lähtökohtana niin yleinen kuin induktiivinen opetusmenetelmä. Toiminnallisen kieliopin katsotaan taas perustuvan oppilaan omaan aktiivisuuteen, itsenäisesti tuotettuun materiaaliin, ryhmässä toimimiseen sekä liikunnallisuuteen. Pedagoginen kielioppi toteutuu hyvin juuri toiminnallisessa kieliopissa.

3 KIELITIETO

Meillä kaikilla ihmisillä on aina jonkinlainen käsitys siitä, mitä kieli on. Käytämme kaikki kieltämme aina jossakin muodossa jokapäiväisessä elämässämme, jonka vuoksi meillä kaikilla on jonkinlainen ymmärrys siitä, miten kieli toimii. Kielitiedolla tarkoitetaan yleisesti ottaen tietoa kielen erilaisista piirteistä, kuten esimerkiksi kielen rakenteista, käytöstä, variaatiosta, tyyleistä, diskursseista sekä kielen asemasta yhteiskunnassa ja muiden kielten joukossa. Kielitietoa pyritään kehittämään muun muassa kouluissa opetuksen kautta. Kuitenkin Rapatti (2020: 7) tuo esille, että viime vuosina on käynnistynyt useita kielitietoiseen opetukseen liittyviä tutkimushankkeita ja täydennyskoulutuksia. Hän toteaa, että nämä kaikki erilaiset tutkimukset ovat osoittaneet sen, että kielitietoista koulua ja pedagogiikkaa kehittämällä on kyetty parantamaan oppimistuloksia. Tästä syystä meidän tulee keskittyä yhä enemmän kielitietoon ja sen opetukseen kouluissa. Näin pystymme luomaan sekä koulusta että myös koulun oppilaista kielitietoisia.

3.1 Mitä kielitieto on?

Kielioppi nähdään hyvin tärkeässä roolissa kieliaineiden opiskelussa. Kuitenkaan Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2014) eikä Lukion opetussuunnitelman perusteet (2015) sisällä juurikaan kieliopin käsitettä. Kielioppi esiintyy sanana näissä vain muutaman kerran. Suuremman roolin näissä molemmissa opetussuunnitelman perusteissa saa käsitteet kielitieto ja kielitietoisuus. Kielitiedon katsotaan sisältävän myös tietoa kielen rakenteista, mutta lisäksi kielitieto sisältää tietoa koskien kielen variaatioita, sosiaalisia normeja ja kielen suhdetta muihin kieliin. Kielitieto onkin suuressa osassa äidinkielen ja kirjallisuuden opiskelua. (Kalliokoski, Kumenius, Luukka, Mustaparta, Nissilä & Tuomi 2015: 40.) Rättyä (2014) tuo esille, että kielitiedon

käsite on kieliopin käsitettä laajempi ja se mahdollistaa tämän vuoksi aihealueesta puhumisen ilman, että se herättäisi kysymystä siitä, minkä kielioppia koskevan käsitteistön ympärillä ollaan. Kielitiedon piiriin on mahdollista laskea myös tieto kielistä, kielihistoriasta, sanastosta ja kielen variaatiosta. Käsitteen kielitieto alle katsotaan sijoittuvan myös kirjakieleen kohdistuvat ohjeistukset koskien oikeinkirjoitusta ja kielenhuoltoa. Kuten voimme huomata, kielitiedon käsite on hyvin laaja ja monipuolinen. Kielitiedon käsite voidaankin määritellä usealla eri tavalla.

Uudet opetussuunnitelman perusteet katsovat kielitiedolla tarkoitettavan tietoa kielen rakenteista sekä merkityksistä, joita nämä rakenteet ovat synnyttäneet, tietoa kieleen kohdistuvasta variaatiosta, käyttämisestä sekä käyttöön liittyvistä normeista ja kielen suhteesta kulttuuriin, identiteettiin ja toisiin kieliin. Kielitieto voidaan nähdä näin ollen laaja-alaisempana käsitteenä kuin kielioppi. Kieliopilla on yleisesti ottaen tarkoitettu pelkästään kuvausta kielen rakenteesta. (Kalliokoski ym. 2012: 40.)

Kielitietoisuuteen Karasma (2018: 179) katsoo sisältyvän yksilön tietoisuuden kielen rakenteellisista ja merkitykseen liittyvistä asioista. Hän katsoo kielitietoisuuden piiriin sisältyvän myös sen, kuinka yksilö tietoisesti havaitsee ja ymmärtää erilaisia kielellisiä yksiköitä, kuten äänneitä ja sanoja sekä kielen monimerkityksisyyttä ja kielen käytön piirteitä, esimerkiksi murre-eroja ja kirja- sekä puhekielen ominaisuuksia.

3.2 Kielitiedon opetus kouluissa

On tärkeää huomioida, että nuoren kieli-identiteetin syntymiseen vaikuttaa ympäristön kielenkäyttö, kieliasenteet sekä kouluopetus yhteisvaikutuksessa. Tämän vuoksi onkin erittäin tärkeää, millaista kielikäsitystä koulu tuo esille nuorelle ja millä tavoin koulu tukee nuoren kieli-identiteetin syntymistä ja muovautumista. (Harmanen 2011: 385.) Kielitiedon käsite onkin laajasti esillä myös koulujen opetuksessa. On tärkeää, että kielitiedon opetuksella tähdätään tarjoamaan nuorelle mahdollisimman hyvä ja kattava kielikäsitys ja tukemaan nuorten kieli-identiteetin syntymistä sekä muovautumista. Kielitiedon opetusta pohdittaessa tulee myös huomioida se, että kielitiedon opetuksella on paljon

vaikutusta myös opiskelijoiden tulevaisuuteen. Sillä, millaisen käsityksen oppilas rakentaa itsestään lukijana, kirjoittajana ja viestijänä, on hyvin paljon vaikutusta oppilaan tulevaisuuteen. Tekstien tulkitseminen ja tuottaminen sekä itseilmaisu auttavat oppijaa muodostamaan omaa toimijuuttaan niin yhteiskunnassamme kuin myös elämän eri alueilla. (Kauppinen & Marjanen 2020: 24.)

Koulussa kielitiedon opetuksella tavoitellaan opiskelijan kieli-identiteetin vahvistamista ja kielitajun kehittämistä huomioimalla myös kielen yhteisöllisyys. Äidinkielen ja kirjallisuuden oppiaine on hyvin laaja-alainen tieto-, taito- ja taideaine. Tämän keskeisenä tietoaikseksi kirjallisuustiedon lisäksi on kielitieto. Nykyisissä opetussuunnitelmissa, sekä perusopetuksen että myös lukion, painotetaan tekstilähtöisyyttä eli kieli ilmenee teksteinä. Tekstilähtöisyydestä hyvänä esimerkkinä voidaan pitää sitä, että ylioppilaskokeissa toisen kokeen nimittäminen tekstitaidon kokeeksi on ollut ohjaamassa kielitiedon opettamista lukiossa 2000-luvulla. Kielitiedon opetuksen voidaan nähdä omaavan oppiaineen sisältöjä uudistavan ja integroivan merkityksen, jos ajatellaan tätä tekstitaitojen näkökulmasta. (Harmanen 2011: 386.)

Koulun kielitieto voidaan nähdä perustietona kieliopista, sanastosta, tekstien ominaisuuksista ja tekstilajeista. Tähän voidaan katsoa lukeutuvan myös tietous yleiskielen käytänteistä, kielenkäytöstä ja vuorovaikutuksesta. Lisäksi koulun kielitietoon voidaan liittää osaksi myös kielen vaihtelut ja eri kielimuodot, kuten tyyli, yleiskieli ja murteet, sekä kielen rakenteiden vertailu. (Harmanen 2011: 386.)

Kielitiedon opetuksessa hyvin keskeisenä voidaan pitää myös ajatusta kielistä vaihtelevana ja tilannesidonnaisena ilmiönä. On tärkeää huomioida, että meillä ei ole olemassa vain yhtä ainoa kielimuotoa, vaan niitä on hyvin useita ja ne ovat keskenään erilaisia muun muassa sanastoltaan ja kieliopillisilta piirteiltään. Voimme esimerkiksi nähdä nuorten omassa arjessaan käyttämän kielen, koulun ja oppiaineiden kielen, virkamiesten kielen ja runon kielen saman kielen variantteina, jotka kaikki sisältävät oman arvonsa ja erilaiset käyttöyhteydet. Tärkeimpänä kriteerinä, kun kielellisiä valintoja arvioidaan, on pidetty niiden sopivuutta tilanteeseen, käyttäjälleen ja tavoitteeseen. (Kalliokoski ym. 2012: 40.)

Kielitiedon opettamisen yhtenä päämääränä voidaan pitää lisäksi kielenkäyttäjän toiminnan helpottamista. Kielitiedon opettamisella ei näin ollen tavoitella kieliopin oppimista kuvausjärjestelmänä, joka on maailmasta irti oleva. Tämän vuoksi kielen rakenteita koskeva opiskelu halutaankin kytkeä tilanteisiin, joissa tietoa on mahdollista hyödyntää tuottamiseen, tutkimiseen ja tulkintaan liittyvässä opiskelussa. Tämän takana on näkemys siitä, että sisäistämme kielitietoon liittyvät asiat ja käsitteet paremmin, kun niiden opiskelu kohdistuu aina siihen yhteyteen, jossa niitä aidosti käytetään. Oppilaiden motivaatio myös kasvaa kielitiedon opiskelua kohtaan, kun he havaitsevat kielitiedon merkityksen tekstien tulkinnassa ja tuottamisessa. Tätä kautta kielitiedon opiskelu ei ole pelkästään teoreettista kielen tarkastelua tai piirteiden nimeämistä, vaan kielitiedon opiskelulla opitaan oikeaa kielen käyttötietoa. (Kalliokoski ym. 2012: 42.)

Kielitiedon opetuksessa tärkeintä ei ole se, että opiskelija kykenee nimeämään muun muassa sanaluokkia tai sijamuotoja mekaanisesti. Tärkeämpää olisi, että opiskelija tajuaa, minkälainen tehtävä näillä tietyillä kieliopillisilla luokilla ja käsitteillä on olemassa. Tarkoituksena kielitiedon opetuksessa onkin auttaa opiskelijoita tekemään erilaisia havaintoja kielestä ja herättämään keskustelua koskien sitä, millä tavalla ja minkä vuoksi kyseisessä tekstissä on käytössä tietynlaisia piirteitä. On tärkeää muistaa, että tämä ei tarkoita sitä, että kieleen liittyviä käsitteitä ei tulisi opettaa. Kieliopin käsitteitä voidaan pitää tärkeinä jo pelkästään siksi, että nämä ovat yleissivistäviä ja tärkeitä muiden kielten oppimisen kannalta, mutta äidinkielen opetuksen kannalta ne nähdään tärkeinä eritoten sen vuoksi, että ne antavat opiskelijalle metakielen, jonka avulla kielestä sekä teksteistä on mahdollista käydä keskustelua. (Kalliokoski ym. 2012: 43.) Sekä Kulju (2014) että myös Rättyä (2014) pitävätkin kielitiedon opetuksessa tärkeänä työmuotona yhteisiä keskusteluja kielellisistä valinnoista.

Myös Tainio ja Tarjanen (2014) tuovat esille omia näkemyksiään koskien kielitiedon opettamista. Heidän mielestään olisi tärkeää miettiä sitä, millaisena kieliopin osuus ja merkitys voidaan nähdä erilaisissa koulutusohjelmissa ja eri opiskelijaryhmille sekä minkälainen asema ja osuus kielitiedolle tulisi opetussuunnitelmissa antaa. Lisäksi kielitiedon opetusta järjestettäessä herää kysymys siitä, millä tavalla kielitieto rakennettaisiin sujuvammin osaksi

tekstitaitoja? Opetussuunnitelmat voidaankin nähdä tärkeiksi kielitiedon opetuksen kannalta. On hyvin yleistä, että opetuksessa noudatetaan sitä linjaa, mikä opetussuunnitelmaan on kirjattu. Opetuksen lähtökohtana ovat kuitenkin eri opetussuunnitelmat, joiden kautta opetusta lähdetään suunnittelemaan ja toteuttamaan. Näin ollen sillä, millainen osuus kielitiedolla on opetussuunnitelmissa, on suuria vaikutuksia kielitiedon opetukseen.

Kielitiedon opetuksessa on myös hyvin yleistä, että kielioppi ja kielenhuolto kulkevat vierekkäin. Kielen rakennetta koskevassa opetuksessa tehdään havaintoja kielimuotoja koskevista eroista ja tämä vahvistaa samalla yleiskielen hallitsemista. Jos oppilaille ei opetettaisi kielen rakennekäsitteitä, näitä ei osattaisi soveltaa tekstien tarkastelussa. (Harmanen 2011: 386.)

3.2.1 Kielitiedon opiskelu

Kielitiedon opiskelu lähtee merkityksistä ja funktioista. Kielitiedon opiskelussa ajatuksena onkin, että opiskelun kohteena olevat kieltä koskevat erilaiset ilmiöt kasataan yhteen funktioiden tai merkityksien perusteella. Tämän kautta kieliopilliset rakenteet on mahdollista hahmottaa yhdeksi niistä järjestelmistä, joita hyödyntämällä sekä lukija että myös kirjoittaja kykenee tuottamaan toisistaan poikkeavia merkityksiä ja tekemään erilaisia tekoja kieltä hyödyntäen. Kielen tarkastelua merkitys- ja tekstilähtöisesti pidetään myös usein opiskelijoiden näkökulmasta kiinnostavampana sekä motivoivampana kuin muotolähtöistä opetusta, jonka päätavoitteeksi katsotaan kielen yksiköiden tunnistamaan ja nimeämään oppiminen. Tästä syystä nähdään tärkeänä, että kielioppiin ja sananmuodostukseen tai tekstin rakenteeseen liittyviä kategorioita, kuten sanaluokka tai lauseenjäsen, ei esitetä listoina, jotka tulisi opetella ulkoa vaan että nämä tulisivat opiskelijoille ensin tutuksi käytössä, osana kirjoitettua ja puhuttua kieltä. (Kalliokoski ym. 2012: 42.) Kielitiedon opiskeluun liittyy olennaisesti myös paljon erilaisia käsitteitä. Myös näiden oppiminen on tärkeää, sillä tämän kautta opiskelijalle rakentuu metakieli, jolla kielen ilmiöistä on mahdollista keskustella.

Kielitiedon opiskelun yhtenä tärkeimpänä tavoitteena voidaan katsoa olevan oppilaiden kielitietoisuuden lisääminen sekä kielen käyttötaitojen

kehittyminen. Kun oppilas on kielitietoinen, hänellä on kyky esimerkiksi analysoida ja tulkita kielen eri tehtäviä, kieleen liittyviä merkityksiä sekä kielen erilaisia käyttötapoja. Oppilas kykenee myös selittämään tekemiään havaintoja tarkoituksenmukaisten käsitteiden avulla. Voimme liittää kielitietoisuuteen myös taidon tutkia kieltä ja kielenkäyttöä erilaisia näkökulmia hyödyntäen sekä ymmärryksen erilaisten kieleen kohdistuvien normien sosiaalisesta luonteesta. (Kalliokoski ym. 2012: 40.)

3.3 Kielitieto lukion opetussuunnitelman perusteissa

Opetussuunnitelman perusteita pidetään Opetushallituksen antamana valtakunnallisena määräyksenä (Opetushallitus). Vuonna 2019 ilmestyivät uusimmat lukion opetussuunnitelman perusteet ja lukion opetus perustuikin tällä hetkellä juuri vuoden 2019 opetussuunnitelman perusteisiin. Lukion opetussuunnitelman perusteissa (2019) on asetettu oppimistavoitteet sekä opetuksen keskeiset sisällöt äidinkielen ja kirjallisuuden oppiaineelle. Jokainen koulu laatii tämän valtakunnallisen opetussuunnitelman pohjalta oman koulukohtaisen suunnitelman, jolla määritetään lukiokoulutuksessa toteutettavaa opetusta.

Lukion opetussuunnitelman perusteissa (2019: 65) äidinkielen ja kirjallisuuden oppiaineen tehtäväksi on katsottu opiskelijoiden kielitaidon, vuorovaikutustaidon sekä monilukutaidon kehittäminen. Opiskelun tulisi syventää mielenkiintoa kieltä kohtaan. Opiskelun tulisi tämän mukaan myös lisätä kielitietoisuuden kehittymistä. Lukion opetussuunnitelman perusteissa (2019: 65–66) mainitaan kielitietoon liittyen, että kielitieto tulee integroida äidinkielen ja kirjallisuuden oppiaineen muihin sisältöihin, sillä kielitiedon opiskelu kehittää tekstien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Lukion opetussuunnitelman perusteissa (2019: 66) ei enää erikseen puhuta kieliopista, vaan se lukeutuu kielitiedon toteuttamisen yhteyteen. Kielitiedon opetuksen voidaan katsoa tukevan opiskelijoiden kielitietoisuuden, monilukutaidon sekä kieli-identiteetin rakentumista. Kielikasvatus auttaakin opiskelijaa luomaan kielellistä ja kulttuurista identiteettiään. Voimme siis yhdistää kielitiedon opetuksen meidän oman identiteettimme muodostamiseen, jonka vuoksi

kielitiedon asemaa ei missään nimessä voida vähätellä äidinkielen ja kirjallisuuden oppiaineessa.

4 AIEMMAT TUTKIMUKSET

Suomessa opiskelijoiden näkemyksiä kielioppiin sekä kielitietoon liittyen on tutkittu hyvin vähäisesti. Aiempi tutkimus on keskittynyt hyvin pitkälti tutkimaan kielioppia sekä kielitietoa erilaisista kirjallisista aineistoista käsin. Tutkimukset ovat esimerkiksi kohdistuneet äidinkielen oppikirjoihin ja näiden sisältöihin koskien kielioppia ja kielitietoa. Esimerkiksi Savolainen (1998) keskittyi tutkimuksessaan tutkimaan kieltä ja sen esiintymistä äidinkielen oppikirjoissa. Hän havaitsi tutkimuksessaan, että kielitietoa ei arvostettu oppikirjoissa eikä tätä pidetty mielenkiintoisena oppisisältönä.

Kielioppia ja kielitietoa on tutkittu enemmän opettajien näkökulmasta. Esimerkiksi Kauppinen (1992) keskittyi tutkimaan omassa tutkimuksessaan opettajien näkemyksiä kielitiedon opetuksesta. Tutkimuksen mukaan opettajat ajattelivat kieliopin tukevan opiskelijoiden loogista ajattelua. Vähemmistö opettajista koki kieliopin kehittävän lukemista ja kirjoittamista. Opettajat kokivat myös, että kielioppi on tarpeellista kielen ilmiöiden tarkastelussa sekä kielen huollon kannalta. Myös Ruuska (2014) on tehnyt tutkimusta koskien kielitiedon opetusta haastatteleamalla opettajia tästä aiheesta. Tutkimus osoitti, että opettajat olivat sitä mieltä, että kielioppia ja kielitietoa tulee opettaa sen vuoksi, että se kehittää opiskelijoiden ajattelua ja taitoa kirjoittaa sujuvasti.

Ainoana opiskelijoihin kohdistuneena tutkimuksena löytyi Palsan (2015) tutkimus koskien yhdeksäsluokkalaisten käsityksiä kieliopista ja kielitiedosta. Tässä tutkimuksessa selvisi, että yhdeksäsluokkalaiset oppilaat tiedostavat kieliopin käsitteen jo hyvin, mutta kielitiedon käsite on heille vielä vieraampi. Kielioppi liitettiin vastauksissa norminmukaisuuteen sekä oikeinkirjoitukseen. Kielitieto nähtiin laajempänä käsitteenä ja se koettiin tärkeäksi taidoksi vapaa-ajalla. Tutkimuksessa selvisi myös, että kielitiedon ja kieliopin tarpeellisuuden määrittelyssä oli hyvin paljon eroavaisuuksia oppilaiden kesken. Osa koki nämä

hyvinkin tarpeellisina, mutta toiset taas ajattelivat, etteivät tarvitse näitä mihinkään.

5 TUTKIELMAN TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Äidinkielen ja kirjallisuuden hallitsemisella on suuri merkitys tulevaisuutta ajatellen. Myös kielitiedon opetuksella nähdään olevan merkittäviä vaikutuksia opiskelijoiden tulevaisuuteen. Muun muassa sillä, minkälaisen käsityksen itsestään opiskelija rakentaa omien kouluvuosien aikana lukijana, kirjoittajana ja viestijänä, on vaikutuksia kauas tulevaisuuteen saakka. Tekstien tulkinta ja tuottaminen sekä itseilmaisu auttavat opiskelijaa muodostamaan omaa toimijuuttaan yhteiskunnassa ja elämän eri alueilla. (Kauppinen & Marjanen 2020: 24.) Tämän vuoksi kielitietoa ja kielioppia tulisi tutkia enemmän koulumaailman puolella. Opiskelijat ovat itse hyvin suuressa roolissa oman kielensä kehittämisessä, joten on tärkeää ottaa myös heidän omat näkemyksensä huomioon kielitiedon sekä kieliopin opetusta tutkittaessa. Opiskelijat tietävät parhaiten oman tietotasonsa ja sen, kuinka he itse parhaiten oppivat ja sisäistävät kielitiedon ja kieliopin asioita. Tämän tutkimuksen tarkoituksena onkin tuoda esille lukioikäisten opiskelijoiden omien näkemyksien kautta, millaisia käsityksiä nuoret liittävät kielitietoon ja kielioppiin nykypäivänä ja millaisia merkityksiä he näille antavat. Tätä on tutkittu jo opettajien näkemyksien kautta ja tutkimukset ovat osoittaneet, että opettajilla on hyvin erilaisia käsityksiä keskenään näistä käsitteistä. Osa opettajista katsoo näiden käsitteiden olevan kaksi aivan eri asiaa, kun taas osa opettajista näkee nämä käsitteet hyvin kiinteästi toisiinsa liittyvinä tai jopa melkein synonyymeina. Mielenkiintoista onkin selvittää, millä tavoin opiskelijat nämä käsitteet näkevät.

Tämän lisäksi tällä tutkimuksella halutaan tutkia lukiolaisten ajatuksia kieliopin opiskelusta sekä oppimisesta. Kokevatko he esimerkiksi kieliopin opiskelun tärkeäksi ja mitä kieliopin opiskelussa tulisi heidän näkökulmastaan painottaa. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on myös selvittää lukiolaisten käsityksiä siitä, millä tavoin heidän mielestään kielitietoa ja kielioppia olisi

hyödyllisintä opettaa. Tutkimuksella pyritäänkin saamaan selville opiskelijoiden mielestä toimivia keinoja kieliopin opettamiseen ja opiskeluun. On opetuksen kehittämisen kannalta tärkeää saada selville myös opiskelijoiden näkemykset ja kokemukset kielitiedon ja kieliopin opiskelusta sekä oppimisesta. Tarkoituksena on saada lukiolaisille teetetyin sähköisen Microsoft Forms -kyselylomakkeen kautta vastauksia tämän tutkimuksen tutkimuskysymyksiin.

Tutkimuskysymykset on muotoiltu seuraavasti:

- 1. Miten opiskelijat määrittelevät kielitiedon sekä kieliopin käsitteet?*
- 2. Mitä ajatuksia kielitiedon ja kieliopin opiskelu sekä oppiminen opiskelijoissa herättää ja millaiset opiskelukeinot he kokevat näiden oppimiseen sopivimmiksi?*
- 3. Millaisen kielitiedon ja kieliopin opetuksen opiskelijat kokevat kaikista toimivimmaksi?*

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tässä luvussa käydään läpi tämän tutkimuksen metodologiset lähtökohdat. Ensimmäisenä esitellään tutkimuksessa käytetyt tutkimusmenetelmät. Tämän jälkeen siirrytään käsittelemään tämän tutkimuksen aineiston hankintaa ja saadun aineiston analysointia.

6.1 Laadullinen tutkimus

Tämän tutkimuksen toteuttamisessa käytettiin laadullista eli kvalitatiivista tutkimustapaa. Laadullinen tutkimus valikoitui tämän tutkimuksen tutkimustavaksi sen vuoksi, että tutkimuksen tavoitteena oli luoda kokonaisvaltaista ymmärrystä tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä. Lisäksi avoimet kysymykset soveltuivat tähän tutkimukseen parhaiten, sillä näiden avulla mahdollistui tutkittavan aiheen tarkempi ja laajempi tarkastelu.

Tuomi ja Sarajärvi (2009: 17) mainitsevat, että kun pohditaan, mitä laadullinen tutkimus oikeastaan on, tulee esille laadullisen tutkimuksen suhde teoriaan. Heidän mukaansa tässä tulee pohtia sitä, onko laadullisessa tutkimuksessa tarvetta teorialle. Tuomen ja Sarajärven (2009: 17–18) mukaan teoriolla nähdään olevan suuri merkitys laadullisessa tutkimuksessa ja tämän vuoksi laadullinen tutkimus tarvitsee teoriaa. Termillä ”teoria” tarkoitetaan tässä tapauksessa tutkimuksen viitekehystä eli tutkimuksessa olevaa teoreettista osuutta. Tutkimuksen teoreettinen osuus on laadullisessa tutkimuksessa tärkeä jo pelkästään metodien, tutkimuksen etiikan ja luotettavuuden hahmottamisen kannalta. Teorian avulla pystymme luomaan kokonaiskuvaa tutkimuksesta. Teoreettinen viitekehys muodostuu tutkimusta ohjaavasta metodologiasta sekä siitä, mitä tutkittavasta ilmiöstä on jo tiedossa.

Laadullinen tutkimus nähdään empiirisenä tutkimuksena. Tuomen ja Sarajärven (2013: 85–86) mukaan laadullisella menetelmällä toteutetussa tutkimuksessa on kysymys ennen kaikkea empiirisen analyysin tavasta tutkia ja

tarkastella havaintoaineistoa sekä tuottaa argumentteja tästä. Laadullisella tutkimuksella ei myöskään tavoitella tilastollisia yleistyksiä, vaan tällä pyritään ennemminkin kuvaamaan tiettyjä ilmiöitä ja tapahtumia, luomaan ymmärrystä jostakin tietystä toiminnasta sekä tuottamaan teoreettisesti mieluisia ja sopivia tulkintoja jollekin ilmiölle. Jotta nämä tavoitteet voivat toteutua, on laadullisessa tutkimuksessa tärkeä rooli myös sillä, ketkä henkilöt tutkimukseen valitaan. Laadulliseen tutkimukseen tulisi valita henkilöt, joilla olisi mahdollisimman kattavasti tietoa tai henkilökohtaista kokemusta tutkittavasta ilmiöstä. Tutkimuksesta tuotetusta tutkimusraportista tulee myös ilmetä se, minkälaiset kriteerit aineiston valikoinnissa on ollut. Aineiston arvioiminen on kuitenkin lähtökohtaisesti lukijoiden tehtävänä sen vuoksi, että lukijat tuottavat itse argumentoinnista kuvan tehdyn tutkimuksen tieteellisyydestä.

6.2 Kyselylomake tutkimusmenetelmänä

Kysely voidaan nähdä hyvin monipuolisena työkaluna, jota voidaan käyttää moniin tarkoituksiin sekä määrällisen että myös laadullisen tutkimuksen osana. Ennen kaikkea kysely toimii hyvänä aineistonkeruumenetelmänä. Alanen (2011: 146) toteaa kyselyn olevan yksi eniten käytetyimmistä kokemusperäisen, empiirisen tiedon keräysmenetelmistä. Kysely onkin ennen kaikkea väline eli instrumentti, jonka tutkija luo hankkiakseen sen avulla tärkeää tietoa tutkimusaiheeseensa. Kyselyn kautta hankittu tieto tutkimuksen aiheesta, eli tutkimukseen osallistuneiden vastaukset kyselyn kysymyksiin, muodostaa tutkimuksen aineiston. Kyselylomake on toimiva aineistonhankintamenetelmä silloin, kun tarkoituksena on tutkia käyttäytymistä, tietoa, asenteita tai uskomuksia ja käsityksiä (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2014: 197).

Tämän tutkimuksen kyselylomake laadittiin Microsoft Forms -kyselytyökalun kautta. Kyselylomakkeen kysymykset muodostettiin tutkimukselle asetettujen tutkimuskysymyksiensä pohjalta. Tämän tutkimuksen kyselylomake on esitetty **liitteessä 1**. (LIITE 1) Myös Alanen (2011: 149) korostaa, että kyselyä laadittaessa on tärkeää pitää mielessä kohderyhmä ja kyselyn tarkoitus. Hänen mukaansa kyselyn kohtien tulisi olla sellaisia, että niiden avulla on mahdollista kerätä tutkimuskysymyksiensä kannalta oleellista

tietoa vastaajien kokemuksista, käsityksistä tai asenteista. Alanen (2011: 149–150) tuo myös esille, että kyselyt voivat sisältää joko avoimia tai suljettuja kysymyksiä tai näistä molempia. Koska tämä tutkimus on toteutettu laadullisesti, on kyselylomake luotu siten, että lomake koostui kokonaisuudessaan pelkistä avoimista kysymyksistä. Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (2007: 196) toteavat avoimien kysymyksien mahdollistavan sen, että vastaajat pystyvät ilmaisemaan itseään omin sanoin. Avoimet kysymykset siis antavat tutkimukseen osallistuneelle mahdollisuuden sanoa, mitä hänellä on todella mielessään. Avoimet kysymykset eivät myöskään ehdota valmiita vastauksia, jonka vuoksi tutkimukseen osallistuneiden vastaukset osoittavat heidän todellisen tietämyksensä aiheesta. Lisäksi avoimet kysymykset osoittavat sen, mikä on keskeistä tai tärkeää tutkimukseen osallistuneiden ajattelussa. Alanen (2011: 151) tuo myös esille avokysymysten hyötynä sen, että vastaaja saa näissä muotoilla oman vastauksensa sellaiseksi kuin itse haluaa. Lisäksi avokysymyksiä vastauksia on mahdollista tarkastella laadullisen sisällönanalyysin keinoin muun muassa luokittelemalla, lajittelemalla ja koodaamalla.

Tämän tutkimuksen sähköisen kyselylomakkeen luontiprosessissa kysymysten kieliasua pohdittiin tarkkaan. Kysymyksiä luodessa pyrittiin siihen, että kieli on hyvin yksinkertaista ja helposti ymmärrettävää. Myös monimerkityksisiä ja arvottavia sanoja sekä lauseita pyrittiin välttämään. Alanen (2011: 151–152) tuo esille, että kyselylomakkeen luontiprosessissa tutkijan tulee kiinnittää katse myös kysymyksiä järjestykseen. Kyselyn rakenteen olisi hyvä olla mahdollisimman houkutteleva, jotta tutkimukseen osallistuvan mielenkiinto säilyisi koko kyselyn ajan. Tärkeintä olisi, että tutkimukseen osallistuva saa vaikutelman järkevästi rakennetusta kyselylomakkeesta. Samaa aihetta käsittelevät kysymykset tulisi ryhmitellä peräkkäin, jotta kyselyn rakenne säilyy helposti ymmärrettävänä. Kyselylomake ei saa olla myöskään liian pitkä, sillä tällöin kyselyn houkuttelevuus laskee ja vastaajien tarkkaavaisuus saattaa herpaantua kyselyn loppupuolella. Valli (2010: 106) toteaa, että kyselyn luontiprosessissa tulee huomioida myös tutkimukseen osallistuvien ikä. Tutkijan tulee myös arvioida se, kuinka pitkään vastaaja kykenee keskittymään kyselyn vastaamiseen.

Kun kyselylomakkeen luontiprosessi oli saatu päätökseen, testattiin luodun kyselyn toimivuutta pilotoinnin avulla. Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (2007: 199) toteavat, että alustavan pilotoinnin avulla on mahdollista tarkistaa esimerkiksi kyselyn selkeyttä tai muodon sekä järjestyksen toimivuutta ja tämän kautta näitä on mahdollista vielä korjata toimivammiksi varsinaista tutkimusta varten. Alanen (2011: 153) toteaa, että pilotointi kannattaa aina tehdä, sillä tämän avulla saadaan selville, toimiiko kysymykset ja luotu lomake käytännössä sekä onko kyselylomakkeen ohjeet ja vastausaika riittävä. Tämän tutkimuksen kyselylomakkeen pilotointi toteutettiin yhdelle lukion 3.vuosikurssin ryhmälle. Ryhmä valikoitui pilotointiin sen vuoksi, että pilotointikyselyn teettäminen lukioikäisille vastasi parhaiten tutkimuksen kohderyhmää, sillä myös virallinen tutkimus kohdistui lukioikäisiin opiskelijoihin. Pilotoinnin toteutuksessa 3.vuosikurssin lukiolaisten ryhmä vastasi luotuun kyselylomakkeeseen ja heidän vastauksien kautta tarkasteltiin kyselylomakkeen toimivuutta. Pilotoinnissa kysyttiin myös lukiolaisilta kommentteja kyselylomakkeen toimivuudesta. Pilotoinnin toteutuksen jälkeen kyselylomakkeeseen tehtiin pieniä muutoksia, kuten kysymysten järjestystä muutettiin selkeämmäksi ja muutaman kysymyksen muotoilua paranneltiin. Näin virallisesta kyselylomakkeesta saatiin mahdollisimman selkeä ja toimiva.

6.3 Tutkimusjoukko ja aineiston hankinta

Tässä tutkimuksessa empiirinen osuus toteutettiin keräämällä vastauksia lukiolaisilta opiskelijoilta sähköisen kyselylomakkeen kautta. Kyselylomake aineistonkeruumenetelmänä mahdollisti laajemman kohdejoukon tutkimukselle kuin esimerkiksi haastattelu. Kyselymenetelmä koetaan tehokkaaksi tutkimuksen aineistonkeruumenetelmäksi, sillä sen nähdään säästävän tutkijan aikaa (Hirsjärvi yms. 2007: 190). Laadullisella tutkimuksella tavoitellaan harvoin tuloksia, joita voidaan tilastollisesti yleistää, vaan tämän kautta pyritään ennemminkin luomaan kokonaisempaa kuvaa jostakin ilmiöstä, ymmärtämään tietynlaista toimintaa tai luomaan jostain tietystä ilmiöstä teoreettisesti mielekästä tulkintaa. Hirsjärvi ym. (2007: 159) toteavat, että tämän vuoksi laadullisessa tutkimuksessa ei ole selkeää määräystä aineiston laajuuteen. Aineistona voi toimia esimerkiksi vain yksi tapaus tai aineisto voi käsittää jonkin

suuremman tutkimusjoukon. Tuomi ja Sarajärvi (2002) toteavatkin, että laadullisen tutkimuksen kannalta nähdäänkin tärkeänä se, että tutkimukseen osallistuvat tuntevat tutkittavan ilmiön jollakin tavalla tai heillä on tästä esimerkiksi itsellään jotakin henkilökohtaista kokemusta. Tämän vuoksi tämän tutkimuksen tutkimusjoukoksi valikoitui lukioikäiset opiskelijat, sillä he ovat opiskelleet kielitietoa ja kielioppia jo useampien vuosien ajan, joten heille on kertynyt näiden opiskelusta henkilökohtaisia kokemuksia sekä omia näkemyksiä. Tähän tutkimukseen hankittu aineisto edustaakin lukiota käyvien opiskelijoiden tämänhetkisiä kokemuksia ja näkemyksiä pohjautuen meneillä olevaan opiskeluvuoteen sekä heidän aiempiin opiskeluaikoihinsa. Sähköinen kysely toteutettiin keväällä 2022 käyttäen Microsoft Forms -kyselytyökalulla luotua sähköistä kyselyä. Tutkimus toteutettiin yhden pienen kaupungin lukiossa Etelä-Suomessa.

Sähköinen kysely toteutettiin kahtena arkipäivänä lukion äidinkielen tuntien alussa. Sähköiseen kyselyyn vastasi opiskelijoita kolmesta eri ryhmästä. Vastaajia oli lukion 1., 2. ja 3.vuosikursseilta. Tutkimukseen haluttiin vastaajia kaikilta kolmelta eri vuosikurssilta, jotta tuloksien yleistettävyys paranee. Erityisesti 1.vuosikurssilaisia toivottiin tutkimukseen mukaan, sillä he ovat tulleet lukioon hiljattain mukaan eri paikkakunnilta ja erilaisista yläkouluista. Tämän vuoksi heillä saattaa olla hyvin erilaisia näkökulmia tutkimuksen aiheisiin. Lisäksi tutkimusjoukkoon haluttiin valita tutkittavia usealta eri opettajalta, sillä opettajilla saattaa olla hyvinkin erilaiset opetusmenetelmät ja näillä on usein vaikutusta opiskelijoiden oppimiseen sekä myös motivaatioon.

Tutkittaville annettiin linkki sähköiseen kyselyyn ja tämän kautta he pääsivät suoraan vastaamaan kysymyksiin. Kyselyyn vastattiin täysin nimettömästi ja tällä varmistettiin tutkimukseen osallistuneiden anonymiteetti. Olin itse paikalla kyselyyn vastaamisen ajan ja tämän kautta mahdollistui se, että opiskelijat olisivat voineet esittää minulle tarkentavia kysymyksiä, jos joku kysymys olisi tuntunut epäselvältä. Oma läsnäoloni merkitsi myös sitä, että pystyin kertomaan tutkimukseen osallistuville tutkimuksen tarkoituksen hyvin selkeästi ja tuomaan esille sen, että tutkimukseen osallistuneet vastasivat kyselyyn anonymiteetisti. Lisäksi toin kyselyn aluksi esille sen, että kyselyyn vastaaminen on vapaaehtoista ja heillä oli oikeus olla osallistumasta tutkimukseen, jos he näin halusivat. Yhteensä sähköiseen kyselyyn vastasi 25

lukiolaista. Eskolan ja Suorannan (1998) mukaan aineiston riittävyttä voidaan mitata saturaation eli kylläntymisen kautta. Saturaatio tarkoittaa tilannetta, jossa aineiston kasvattamisella ei saada enää tutkimuskysymyksen kannalta lisää uutta tietoa. Laadullisen tutkimuksen aineiston määrä voidaankin nähdä tutkimuskohtaisena eli vastauksia tarvitaan vain tutkimusaiheen kannalta välttämätön määrä. Tässä tutkimuksessa saturaatio ilmeni saatujen vastauksien määrän kautta, sillä uusista vastauksista ei enää tullut esille uusia merkittäviä asioita tutkimuskysymyksen kannalta. Tämän vuoksi 25 vastaajan todettiin riittävän tämän tutkimuksen tutkimusongelmien kattamiseksi.

6.4 Aineiston analyysi

Tutkimuksen aineiston tarkoituksena on kuvata tutkimuksen kohteena olevaa ilmiötä ja aineistoon kohdistuvan analyysin avulla hankittu aineisto pyritään tiivistämään, järjestämään ja jäsentämään niin, että aineiston informaatioarvo saadaan kasvatettua. Sisällönanalyysi on hyvin yleinen analyysitapa laadullisessa tutkimuksessa. Tuomi ja Sarajärvi (2018: 107–108) toteavat, että tämän analyysimenetelmän tarkoituksena on saada tutkittavasta ilmiöstä kuvaus tiivistetyssä, systemaattisessa sekä yleisessä muodossa. Sisällönanalyysillä siis pyritään järjestämään aineisto tiiviiksi ja selkeän muotoiseksi kokonaisuudeksi ilman, että kadotetaan aineiston sisältämää informaatiota. Laadullisen aineiston analysoinnissa tarkoituksena voidaankin oikeastaan pitää informaatioarvon lisäämistä, sillä hajanaisesta aineistosta koitetaan muodostaa mielekästä, helposti ymmärrettävää ja yhtenäistä informaatiota. On tärkeää kuitenkin huomioida se, että sisällönanalyysillä on mahdollista saada kerätty aineisto vain järjestetyksi johtopäätösten tekemistä varten. Tämä otettiin huomioon myös tätä tutkimusta toteuttaessa, kun tuloksia alettiin tarkastelemaan ja käsittelemään. Sisällönanalyysin toteuttamiseen on useita eri toteuttamistapoja. Tämä voidaan toteuttaa muun muassa luokittelemalla tai teemoittelemalla laadullisen tutkimuksen aineisto. (Tuomi & Sarajärvi 2018: 107.)

Tuomi ja Sarajärvi (2009: 104) toteavat sisällönanalyysin olevan tekstianalyysiä, samoin kuin esimerkiksi diskurssianalyysi. Sisällönanalyysissä tarkoituksena on kuitenkin etsiä tekstin merkityksiä, kun taas diskurssianalyysin

kautta pyritään analysoimaan näiden merkityksien tuottamisprosesseja tekstien sisällä. Tuomi ja Sarajärvi (2009: 108) tuovat myös esille, että sisällönanalyysiä on kahdenlaista. Sisällönanalyysi voi olla joko aineistolähtöistä tai teorialähtöistä. Tässä tutkimuksessa analyysimenetelmänä käytettiin nimenomaan aineistolähtöistä sisällönanalyysiä, sillä tutkimuksen pääpainon haluttiin olevan tutkimuksen aineistossa. Tällä tutkimuksella haluttiin erityisesti selvittää juuri tutkimukseen osallistuvien nuorten näkökulmia kielitietoon ja kielioppiin ja sitä kautta selvittämään, mitä nuoret näistä yleisesti ajattelevat. Tutkimuksessa haluttiinkin edetä yksittäisistä havainnoista yleisempiin väitteisiin. Milesin ja Hubermanin (1994) menetelmässä aineistolähtöinen laadullisen aineiston analyysi nähdään kolmivaiheisena prosessina. Nämä kolme vaihetta ovat: 1) aineiston redusointi eli pelkistäminen, 2) aineiston klusterointi eli ryhmitteleminen sekä 3) aineiston abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden muodostaminen aineistosta. (Tuomi & Sarajärvi 2009: 108.) Tämän tutkimuksen aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä hyödynnettiin edellä mainittua Milesin ja Hubermanin (1994) kolmivaiheista menetelmää analyysiä toteutettaessa.

Tämän tutkimuksen aineiston analyysi eteni vaiheittain. Aineiston analyysi aloitettiin lukemalla lukiolaisten vastaukset useaan kertaan läpi ja perehtymällä tarkemmin vastauksien sisältöön. Ensimmäisenä aineistoa pyrittiin pelkistämään, jonka vuoksi aineistosta karsittiin kohdat, jotka eivät olleet tutkimuskysymyksen kannalta relevantteja. Aineistosta poimitut tutkimukselle relevantit asiat lajiteltiin tämän tutkimuksen tutkimuskysymyksen mukaan. Poimitut asiat jaettiin tutkimuskysymyksen alle sen mukaan, mihin tutkimuskysymykseen poimitujen vastauksien ajateltiin antavan vastauksia. Seuraavana aineisto klusteroitiin eli ryhmiteltiin. Tuomi ja Sarajärvi (2009: 110) mainitsevat, että aineiston klusteroinnissa eli ryhmittelyssä tarkastellaan aineistosta koodattuja alkuperäisilmauksia ja nämä käydään tarkasti läpi. Lisäksi aineistosta pyritään etsimään samankaltaisuuksia tai eroavaisuuksia. Aineistosta löydetyt samankaltaiset asiat ryhmitellään ja näistä muodostetaan aineistolle erilaisia teemoja. Luokittelu tiivistää aineistoa, sillä yksittäiset tekijät sisällytetään yleisempien käsitteiden alle. Aineiston pelkistämisen jälkeen aineistoa luettiin uudestaan ja tästä pyrittiin etsimään asioita, jota toistuivat useissa vastauksissa. Aineistossa esiintyvien yhtäläisyyksien lisäksi aineistosta

pyrittiin havaitsemaan myös aineistossa esiintyviä eroavaisuuksia. Tarkoituksena oli saada selville, näkivätkö tutkimukseen osallistuneet henkilöt asiat samalla tavalla vai oliko henkilöiden välillä havaittavissa eroja heidän näkemyksissään. Aineistosta oli löydettävissä useita eri asioita, jotka toistuivat monien lukiolaisten vastauksista ja näiden pohjalta luotiin käsitekartta, jotta aineiston teemat alkoivat hahmottua. Kun teemat olivat selvillä, hyödynnettiin värikoodeja, joilla merkattiin vastauksia, jotka lukeutuivat eri teemojen alle. Jokaisella muodostuneella teemalla oli oma värinsä. Erilaisia aineistosta nousseita pääteemoja olivat muun muassa *kielitieto*, *kielioppi* sekä *pedagoginen kielioppi*. Näiden alateemoiksi muodostui *merkitys*, *hyöty*, *opettaminen* ja *oppiminen*.

7 TUTKIMUSTULOKSET

Tässä luvussa tullaan käsittelemään tuloksia, jotka on saatu muodostettua hankitun aineiston sisällönanalyysin pohjalta. Tulokset käsitellään tutkimuskysymyksiä mukaisessa järjestyksessä. Ensimmäisenä käsitellään kielitiedon sekä kieliopin käsitettä ja merkitystä lukiolaisten määrittelemänä (7.1), seuraavassa alaluvussa käydään läpi lukiolaisten ajatuksia kielitiedon ja kieliopin opiskelusta sekä näiden oppimisesta (7.2). Viimeisessä eli kolmannessa alaluvussa käsitellään kielitiedon sekä kieliopin opetusta ja sen toimivuutta. Kolmannessa alaluvussa tuodaankin esille se, millaisen kielitiedon ja kieliopin opetuksen lukiolaiset kokevat toimivimmaksi.

Tuloksien avaamisen yhteydessä käytetään myös katkelmia vastauksista, jotta tutkimuksen luotettavuus lisääntyy. Jokaisen lukiolaisen vastauksen perään on merkitty vastaajaa tarkoittava kirjain V sekä numero väliltä 1-25. Numeron avulla erotetaan kyselyyn vastanneet lukiolaiset toisistaan. Jokainen kyselyyn vastannut on siis merkitty omalla numerolla, jotta vastaukset voidaan erottaa toisistaan. Tämä luo mahdollisuuden yksittäisten kyselyyn vastanneiden lukiolaisten käsityksien seuraamiseen sitaattien kautta.

7.1 Lukiolaisten käsitys kieliopista ja kielitiedosta

Tämän tutkimuksen ensimmäisen tutkimuskysymyksen avulla haluttiin selvittää, millä tavoin opiskelijat määrittelevät kieliopin ja kielitiedon käsitteitä. Molemmat, sekä kieliopin että kielitiedon käsitteet, ovat hyvin laajoja ja näiden käsitteiden voidaan katsoa sisältävän erilaisia näkökulmia. Seuraavana tarkastellaankin sitä, miten sähköiseen kyselyyn osallistuneet lukiolaiset määrittivät kielioppia sekä kielitietoa ja mitä merkityksiä he näille antoivat.

7.1.1 Kielioppi lukiolaisten määrittelemänä

Sähköisessä kyselylomakkeessa lukiolaisilta kysyttiin, mitä kieliopilla heidän mielestään tarkoitetaan. Melkein puolissa lukiolaisten vastauksissa nousi esille, että lukiolaiset liittivät kieliopin käsitteen pitkälti oikeinkirjoitukseen. Lähes jokainen kyselyyn vastannut totesi kieliopin liittyvän jollakin tavalla kielen normien noudattamiseen ja oikeanlaiseen kirjoitustapaan. Kielioppi nähtiinkin monissa vastauksissa tietynlaisena oikeinkirjoitusjärjestelmänä.

Kielioppi on oikeinkirjoitusta. V1

Kieliopilla kertoo, miten oikeaoppisesti kirjoitetaan esim. tekstejä. V2

Kielioppi kertoo, miten kieltä kirjoitetaan oikealla tavalla. V6

Mielestäni kielioppi tarkoittaa kielen oikeinkirjoitukseen liittyviä asioita. V21

Monet kyselyyn vastanneista lukiolaisista yhdistivät kielioppiin myös kielen rakenteet. Vastauksissa mainittiin hyvin usein kieliopin tarkoittavan kielen erilaisia rakenteita. Monissa määritelmissä mainittiin osa-alueita, joita kielioppiin ajatellaan sisältyvän. Kielen rakenteen yhteydessä esille nousikin muun muassa aikamuodot sekä sanajärjestykset.

Kieliopilla tarkoitetaan kielen rakennetta. Että esimerkiksi pilkut ja pisteet olisivat oikeissa paikoissa. V17

Kielioppi tarkoittaa kielen rakenteita, joita voi opiskella. Esim. aikamuodot, verbintaivutus yms. V8

Sillä tarkoitetaan kielen rakenteen osaamista eli osataan esimerkiksi muodostaa selkeitä lauseita. Että niissä olisi esimerkiksi sanajärjestys kunnossa. V12

Kieliopilla tarkoitetaan esimerkiksi kielen oikeanlaista rakennetta lauseissa ja sanoissa. Eli osataan kirjoittaa rakenteeltaan oikeanlaista kieltä. V24

Useat kyselyyn vastanneista totesivat kieliopin tarkoittavan myös erilaisia sääntöjä, jotka liittyvät muun muassa kirjoittamiseen tai puhumiseen. Heidän mielestään kielioppi sisältää meitä ohjaavia sääntöjä, joiden avulla pystymme tuottamaan kieltä, puhumalla ja kirjoittamalla, oikeaoppisesti. Kielioppiin sisältyvien sääntöjen avulla kielemme on sujuvaa ja ymmärrettävää.

Kirjoittamiseen liittyviä ns. sääntöjä ja tiettyjä tapoja miten sanoja kirjoitetaan. V15

Kielioppi kertoo, miten kieltä kuuluu käyttää oikein kielioppisääntöjen avulla. V10

Kieliopilla tarkoitetaan kieleen, kirjoittamiseen ja puhumiseen liittyviä sääntöjä, joiden avulla esimerkiksi tietyn lauseen tarkoitus ymmärretään paremmin. V3

Lukiolaisten vastauksissa esiintyikin hyvin useaan otteeseen kieliopin tarkoitusta pohdittaessa sanat oikeinkirjoitus, rakenne sekä säännöt. Lisäksi kolme kyselyyn vastannutta lukiolaista mainitsivat kieliopin olevan opettamista ja oppimista. Kielioppi nähtiin muun muassa oppimisen keinona tavoitteena oikeaoppisen kielenkäytön osaaminen. Lisäksi kaksi vastaajista yhdisti kieliopin eri kielten opettamiseen.

Kaikkia niitä oppimisen keinoja, joilla pyritään parantamaan oikeaoppista kirjoitusta kielessä ja tekstin ymmärrystä. V4

Kielten opetusta ja opiskelua. mm englannin ja ruotsin opinnot. V23

Se tarkoittaa sitä, että opetellaan ja harjoitellaan eri kieliä. V11

Näissä vastauksissa kielioppi liitettiin hyvin laajaan ilmiöön, johon voidaan katsoa liittyvän kielten opiskelu sekä oppiminen. Osa vastaajista ei maininnut kieliopin tarkoittavan juuri tietyn kielen opiskelua ja oppimista, vaan kielioppi nähtiin myös laajempänä, useiden kielten oppimisena.

Yhden kyselyyn vastanneen lukiolaisen vastauksessa kielioppi yhdistettiin myös taitoon osata eri kieliä.

Kielioppi on eri kielten osaamista. Sitä, että osataan kirjoittaa ja puhua eri kieliä. V7

Lukiolaisten vastauksien joukosta löytyi myös muutamia vastauksia, joissa mainittiin suoraan, ettei tiedetty, mitä kieliopilla tarkoitetaan.

En osaa sanoa. On kyllä tuttu käsite, mutta en muista mitä tällä tarkoitetaan. V9

En tiedä. V18

On tärkeää huomata, että lukiolaiset liittivät kieliopin lähinnä vain kirjoittamiseen. Vain muutamit mainitsivat kieliopin tarkoittavan oikein puhuttua

kieltä. Yksikään ei myöskään mainitse kieliopin tarkoittavan yksinomaan oikein puhuttua kieltä, vaan puhuminen mainitaan aina kirjoittamisen rinnalla.

7.1.2 Kielitieto lukiolaisten määrittelemänä

Lukiolaiset vastasivat sähköisessä kyselylomakkeessa myös kysymykseen koskien kielitiedon määrittelyä. Hankitun aineiston kautta ilmenee, että kielitiedon käsite oli lukiolaisille huomattavasti vaikeampi määrittellä kuin kieliopin käsite. Lähes kaksi kolmasosaa kyselyyn vastanneista totesivat, etteivät he tienneet, mitä kielitiedon käsitteellä tarkoitetaan. Osa vastasi, että he ovat jossain kuulleet tämän käsitteen, mutta eivät juuri kyselyn vastaushetkellä muistaneet, mitä tällä tarkoitettiin. Muutaman lukiolaisen vastauksessa epävarmuutta kielitiedon käsitteen määrittelyssä korostaa kysymysmerkki lauseen perässä.

En tiedä. V4

Jossain olen kuullut kielitiedosta, mutta en juuri nyt saa mieleeni, mitä tällä tarkoitettiin. Ehkä joskus oppitunnilla saattanut kuulla tämän käsitteen. V11

Nyt en kyllä osaa sanoa. Liittyiskö se jotenkin kieliopin käsitteeseen? V16

En kyllä tiedä. V18

Lisäksi osa kyselyyn vastanneista lukiolaisista määritteli kielitietoa tietona suomen kielestä sekä muista maailman kielistä. Vastaajat näkivät, että kielitiedon käsitteen voidaan katsoa sisältävän erilaisia oppeja sekä yleistä tietoa eri kielistä. Kolme kyselyyn vastannutta yhdistivät kielitietoon lisäksi myös tiedon eri kieliin liittyvistä kulttuureista, historiasta sekä perinteistä. Muutamissa vastauksissa mainittiin konkreettisenä esimerkkinä se, että henkilö on kielitietoinen, jos hän osaa puhua ja kirjoittaa esimerkiksi suomen kieltä sekä englannin kieltä. Yksi vastaajista myös totesi, että kielitiedolla tarkoitetaan sitä, kuinka monta kieltä henkilö puhuu.

Kielitiedolla tarkoitetaan tietoa eri kielistä ja niihin liittyvistä kulttuureista. V2

Tietoa omasta ja muista kielistä ja niiden perinteistä. V9

Tarkoitetaan sitä, kuinka montaa kieltä puhut, ja lisäksi myös eri tietoa näistä kielistä. V10

Mielestäni se on tietoa maailman eri kielistä ja niiden historiasta. V21

Yksi kyselyyn vastanneista lukiolaisista korosti kuitenkin vastauksessaan esille, että kielitieto ei tarkoita samaa kuin kielitaito.

Kielitieto ei kuitenkaan ole sama asia kuin kielitaito. V21

Osassa vastauksista kielitieto liitettiin kielen ymmärtämiseen sekä selkeän puheen tuottamiseen. Näissä vastauksissa kielitiedossa korostui henkilön kyky tuottaa oikeaoppista, selkeärakenteista ja helposti ymmärrettävää puhetta.

Miten osaa puhua kieltä. Esimerkiksi, kuinka hyvin joku puhuu suomen kieltä ja onko puhe helposti ymmärrettävää. Tähän vaikuttaa esimerkiksi se, osataanko käyttää oikeita sanajärjestyksiä. V3

Se on sitä, että ymmärtää kieltä. Joku ymmärtää vaikka sun puhetta. V17

Kielitaidolla tarkoitetaan sitä, että ihminen kykenee sekä puhumaan että ymmärtämään jotakin kieltä sujuvasti. V25

Osassa vastauksista nousi kielitiedon määrittelyssä esille myös kieliopin käsite. Näissä vastauksissa tuotiin esille se, kuinka kielitieto sisältää samoja asioita kuin kielioppiakin, mutta se on vain huomattavasti laajempi käsite. Kielitiedon katsottiin sisältävän myös kielioppia. Vastauksissa, joissa kielitiedon määrittelyyn otettiin kieliopin käsite mukaan, nousi usein esille kielen rakenne, oikeinkirjoitus sekä sanajärjestys osana kielitiedon käsitettä. Kielitiedon nähtiin olevan myös kieliopin käytäntöön tuomista.

Kielitieto on kielioppia laajempi käsite ja kuvaa tietoa kielen rakenteesta. V1

Sillä tarkoitetaan tietoa kielen rakenteista ja oikeinkirjoituksesta. Vähän sama kuin kielioppi, mutta vaan kattavampi käsite. V13

Se on kielen kieliopin osaamista ja sen hyödyntämistä sitten käytännössä. V20

Kielitiedon määrittelyssä ei vastauksissa mainittu kirjoittamista ollenkaan, vaan kielitieto liitettiin ennemminkin puheeseen ja sen ymmärrettävyyteen sekä tietoon maailman eri kielistä ja näiden taustasta.

7.1.3 Lukiolaisten näkemyksiä pedagogisesta kieliopista

Tutkimuksella selvitettiin myös opiskelijoiden näkemyksiä siitä, mitä pedagogisella kieliopilla tarkoitetaan. Silmiin pistävää oli, että 25 vastaajasta 23 vastaajaa ilmoitti, että pedagogisen kieliopin käsite on heille vieras eivätkä he tiedä tarkalleen, mitä sillä tarkoitetaan.

Ei ole tuttu käsite. V7

Ei ole tuttu käsite, enkä tiedä mitä se tarkoittaa. V12

Vaikka suurin osa vastaajista ei tiennyt, mitä pedagogisella kieliopilla tarkoitetaan, mainittiin monissa vastauksissa silti veikkauksia siitä, mitä tämä käsite tarkoittaa. Yhdessä vastauksessa arveltiin käsitteen liittyvän yhteiskunnalliseen kielioppiin, kun taas toisessa vastauksessa veikkattiin tämän tarkoittavan yliopistossa opetettavaa kielioppia.

En tiedä mitä se tarkoittaa, mutta uskon että se liittyy yhteiskunnalliseen kielioppiin. V3

Ei ole yhtään tuttu käsite, mutta se voisi tarkoittaa esimerkiksi yliopistossa opetettavaa kielioppia. V18

Monet vastaajat, jotka eivät tieneet tarkalleen, mitä pedagogisella kieliopilla tarkoitetaan, yhdistivät veikkauksissaan pedagogisen kieliopin käsitteen kouluissa tapahtuvaan kieliopin opetukseen. Osa vastaajista arveli tämän tarkoittavan sitä, että eri ikäisille opiskelijoille opetetaan kielioppia eri tavoin, kun taas osa vastaajista arveli sen tarkoittavan yleisesti koulussa opetettavaa kielioppia.

Ei ole tuttu käsite. Pedagogiikka on muistaakseni opetusta? Joten voisi liittyä kieliopin opetukseen kouluissa. V1

Ei ole, mutta uskon sen tarkoittavan opetettavaa kielioppia, jota voidaan opettaa esim. kouluissa. V14

Pedagoginen kielioppi ei ole tuttu käsite, mutta se voisi tarkoittaa sitä kuinka eri ikäisille opetetaan eri tavalla eri tasoista kielioppia. V19

Pedagoginen kielioppi ei ole minulle tuttu käsite. Voisin kuitenkin arvella, että se tarkoittaisi kielioppia, jota nimenomaan koulussa opetetaan. V22

Yksi kyselyyn vastannut opiskelija totesi, että pedagogisen kieliopin käsite on hänelle tuttu. Hän yhdisti tämän käsitteen koulussa opetettavaan kielioppiin ja siihen, kuinka selkeästi ja ymmärrettävästi kielioppia opetetaan kouluissa.

On tuttu käsite. Olen ymmärtänyt, että sillä tarkoitetaan sitä, että kielioppia opetetaan kouluissa niin, että se olisi opiskelijoille mahdollisimman helposti ymmärrettävää. Että, esimerkiksi kaikki käsitteet ja muut olisivat selkeitä ja ymmärrettäviä. Ja myös kieliopin opetustyyli olisi selkeä. Näin opiskelijoiden olisi helpompaa oppia kielioppia kouluissa. V4

Myös toinen kyselyyn vastannut opiskelija kertoi pedagogisen kieliopin käsitteen olevan tuttu, mutta hän ei muistanut, mitä tällä tarkoitetaan.

On tuttu, mutta en muista mitä tarkoittaa. V24

7.1.4 Mihin kielioppia sekä kielitietoa tarvitaan?

Lähes kaikki vastaajat mainitsivat, että kielioppia sekä kielitietoa tarvitaan yleisesti aina jossakin määrin puhumiseen ja kirjoittamiseen. Monissa vastauksissa nostettiin esille kieliopin sekä kielitiedon tarve yleisesti kaikessa ihmisten välisessä kommunikoinnissa.

Kielitietoa tarvitaan monipuoliseen kommunikoimiseen. V4

Erialaisten ihmisten kanssa kommunikointiin. Pitää osata eri kieliä ja sopivia viestintätapoja, jotta pystyy keskustelemaan sujuvasti ja myös kirjoittamaan esim. työhakemuksia. V11

Kielitaitoa tarvitaan monessa eri ympäristössä. Pääasiallisesti kielitaito on kommunikaation alkulähde, ilman kielitaitoa esimerkiksi keskustelu muiden ihmisten kanssa on vaikeaa. V20

Kieliopin ja kielitiedon osaamisen katsottiinkin selkeyttävän puhumista ja kirjoittamista ja tekevän näin kommunikoinnista helpompaa. Yksi vastaajista mainitsi myös, että kielioppia ja kielitietoa tarvitaan siihen, että puheen merkitys ymmärretään oikein ja tämän kautta ymmärrämme toistemme puhetta paremmin.

Kielioppia ja kielitietoa tarvitaan mielestäni erityisesti siihen, että toisten puheen merkitys tulee selvästi ilmi. Jos kaikki puhuisivat omalla tavallaan, ei kukaan ymmärtäisi toisen puhetta. V2

Kaksi vastaajista koki, että kieliopista ja kielitiedosta on hyötyä myös kielten opiskelussa. He mainitsivat myös sen, että jokainen tarvitsee näitä myös ylioppilaskirjoituksissa.

Näitä tarvitaan kielten opiskelussa ja ainakin yo-kokeissa. V13

Tarvitaan kielten opiskelussa. Ne helpottavat ymmärtämään uusia kieliä ja niiden rakenteita. V21

Jopa seitsemän vastaajista mainitsi, että kielioppia sekä kielitietoa tarvitaan kaikissa arjen tilanteissa. Heidän mielestään näitä tarvitaan esimerkiksi koulussa, työpaikoilla sekä vapaa-ajan harrastuksissa. He kokivat, että lähes kaikissa tilanteissa, joissa tapahtuu vuorovaikutusta, tarvitaan kielioppia sekä kielitietoa.

Kaikissa tilanteissa arjessa voidaan tarvita kielitaitoa. V5

Niitä tarvitaan ihan jokapäiväiseen elämään. Esimerkiksi täällä koulussa tarvitaan niitä ja töissä ja myös vapaa-ajalla, jos nähdään muita ihmisiä. V19

Kaksi vastaajista yhdisti kieliopin sekä kielitiedon tarpeen kielen tutkimiseen ja kielen historian ymmärtämiseen. He katsoivat, että kieliopin ja kielitiedon avulla kieltä on helpompaa lähteä tutkimaan ja kielen historiaa pystytään paremmin ymmärtämään. Toinen heistä katsoi näiden vaikuttavan myös oman äidinkielen ymmärtämiseen.

Kielten tutkimiseen, nykykielten kieliopin ja sanojen historian ymmärtämiseen. V7

Ainakin/varsinkin oman äidinkielen ymmärtämiseen ja siihen, että ymmärtää, miksi nykyään puhutaan juuri tällä tavalla (tietää mitä kielen synnyn alkuaikoina on tapahtunut ja mitä erilaisia vaiheita kielen kehittymisen aikana on ollut mm. erilaisten murteiden kehittyminen, ääntäminen ja sanojen taivuttaminen). V25

Kielioppi ja kielitieto nähtiin hyvin tarpeellisena monen eri asian kannalta. Erityisesti kieliopin ja kielitiedon tarpeen ajateltiin korostuvan kaikissa kommunikaatiotilanteissa. Kieliopin ja kielitiedon osaamisen ja hallitsemisen katsottiin sujuvoittavan keskusteluja ja yleisesti vuorovaikutusta muiden ihmisten kanssa. Näistä katsottiin olevan hyötyä myös kirjoittamisessa.

7.2 Ajatuksia kieliopin ja kielitiedon opiskelusta sekä oppimisesta

Tämän tutkimuksen toisen tutkimuskysymyksen tarkoituksena oli selvittää, opiskelijoiden omia ajatuksia koskien kielitiedon sekä kieliopin opiskelua ja oppimista sekä tuoda esille, millaiset opiskelukeinot nuoret kokevat näiden opiskeluun sopivimmiksi. Tutkimuskysymyksen kautta haluttiin esimerkiksi selvittää, kokevatko nuoret kieliopin ja kielitiedon opiskelun sekä oppimisen tärkeänä vai eivät ja millaisilla keinoilla opiskelijat kokevat näitä oppivan parhaiten.

7.2.1 Kieliopin ja kielitiedon opiskelun sekä oppimisen tärkeys

Kyselyyn vastanneiden lukiolaisten näkemykset poikkesivat hyvin paljon toisistaan kieliopin ja kielitiedon opiskelun sekä oppimisen tärkeyttä pohdittaessa. Noin kaksi kolmasosaa vastaajista näki kieliopin sekä kielitiedon opiskelun tärkeänä. Tätä perusteltiin muun muassa sillä, että kielioppi ja kielitieto ovat osa jokapäiväistä elämäämme ja näitä tarvitaan puhumiseen ja kirjoittamiseen.

Niiden opiskelu on mielestäni todella tärkeää. Näitä tarvitaan esimerkiksi puhumisessa ja kirjoittamisessa todella paljon. V1

On, sillä sitä vaaditaan ihan joka paikassa, minne tahansa sitä meneekin, kuten töissä. V12

On tosi tärkeää, koska niitä tarvitsee kaikissa asioissa. Eri aineissa, työelämässä, matkustuksessa ja muiden ihmisten kanssa vuorovaikutuksessa olemisessa. V22

Ovat mielestäni hyvin tärkeitä, sillä ilman niitä kommunikaatio muuttuu sekavammaksi. Myöskään erilaiset arjen työt, kuten esimerkiksi eri asiakirjojen laatiminen, ei onnistu yhtä sujuvasti, jos näitä ei olisi opiskellut eikä näin ollen osaisi. V25

Yksi vastaajista koki, että nämä ovat jokseenkin tärkeitä kirjoittamisen kannalta, mutta hän ei kuitenkaan tulevaisuudessa tule käyttämään paljoakaan kielioppia.

On ne jotenkin tärkeitä, sillä juuri kirjoittaminen helpottuu, kun tietää enemmän sääntöjä. Kuitenkaan en ehkä tule käyttämään tulevaisuudessa paljoa kielioppia, tietenkin joissain, mutta en niin tarkasti välttämättä. V5

Yksi vastaajista taas koki kieliopin opiskelun tärkeäksi, mutta ei niinkään kielitiedon opiskelua.

Kielitiedon opiskelu ei ole mielestäni tärkeää, mutta kieliopin opiskelu taas on. Kielioppia tarvitsee puhumiseen ja kirjoittamiseen, jotta viestistä tulee ymmärrettävää. V16

Vain muutama kyselyyn osallistuneista vastasivat, että kieliopin ja kielitiedon opiskelu ja oppiminen ei heidän mielestään ole tärkeää. Kaksi heistä mainitsivat syyksi, että eivät oikein keksineet mitään syytä, minkä vuoksi näitä tulisi opiskella. Heidän mielestään kieliopin ja kielitiedon opiskelu ja oppiminen eivät tuo äidinkielen hallitsemiseen juurikaan mitään lisää. Lisäksi he olivat sitä mieltä, että kieliopin ja kielitiedon opiskelu on liian tarkkaa ja siinä on liikaa erilaisia yksityiskohtia, joita tulisi hallita. Yksi lukiolaisista mainitsi myös, että kielioppia ja kielitietoa ei ole tärkeää opiskella, sillä näiden opiskelu on liian tylsää ja vaikeaa.

Ei ole. En näe syytä, miksi näitä opiskellaan, sillä osataan kyllä puhua ja kirjoittaa ilman näiden opiskeluakin. V3

Ei oo. Ei niinkään hyötyä tulevaisuudessa ja ylipäätään näiden opiskelu on aika tylsää, kun niin paljon pikku juttuja opittavana. Turhan vaikeetakin siihen nähden, mitä siitä hyötyy. V11

7.2.2 Kuinka kielioppia ja kielitietoa oppii parhaiten?

Kyselyyn osallistuneilta kysyttiin myös heidän omia näkemyksiään siihen, millaisilla tavoilla kielioppia sekä kielitietoa oppii kaikista parhaiten. Lähes jokaisen lukiolaisen vastauksissa nousi esille erilaisten tehtävien merkitys kieliopin sekä kielitiedon oppimisessa. Vastaajat kokivat, että tehtävien tekeminen auttaa hahmottamaan kielioppia ja kielitietoa parhaiten ja näiden kautta pystytään testaamaan myös sitä, että asiat on oppinut oikein. Osa myös mainitsi, että tehtäviä tekemällä myös huomaa, jos jotain asiaa ei olekaan oppinut täysin oikein. Tehtäviä tekemällä pystytään siis mittaamaan myös sen hetkistä osaamistasoa hyvin.

Erilaisten metodien kautta, esim. ryhmätehtävien ja normaalien tehtävien kautta. Ne auttavat hahmottamaan opittavia asioita vielä paremmin. V5

Koen parhaiten oppivani juuri erilaisilla tehtävillä. Niillä pystyy mittaamaan hyvin omaa osaamistaan ja tietää sitten, missä asioissa on vielä harjoiteltavaa. V10

Tekemällä tehtäviä, jossa niitä tulee kerrattua. V17

Vaikka suurin osa vastaajista koki tehtävien tekemisen olevan keino oppia kielioppia sekä kielitietoa parhaiten, niin osa vastaajista oli myös sitä mieltä, että parhaiten näitä oppii kuitenkin opettajan opetusta seuraamalla ja kuuntelemalla. Myös muistiinpanojen tekeminen opettajan opetuksesta koettiin hyvin toimivaksi.

Itse opin parhaiten opettajajohtoisesti. Opettajan opetuksen seuraaminen auttaa minua oppimaan asiat parhaiten. Muistiinpanojen tekeminen opetuksesta on myös erittäin hyvä keino oppimiseen. V12

Seuraamalla opetusta ja kuuntelemalla hyvin tunneilla. V19

Pieni opettajajohtoinen opetustuokio on aluksi itselleni tärkeä, mutta etenkin kirjoittaessa erilaiset säännöt tms. jäävät paremmin mieleen. Koenkin muistiinpanojen tekemiset hyvin tärkeäksi oppimisen kannalta. V20

Yksi vastaajista mainitsi, että hän oppii parhaiten internettiä selaamalla. Hänen mukaansa sieltä löytää usein vastaukset itseään mietityttäviin kysymyksiin koskien kielioppia sekä kielitietoa.

Itse opin paljon asioita netin kautta. Jos en muista esimerkiksi kieliopista jotain, niin käyn etsimässä netistä tietoa tähän. V22

Myös kieliopin ja kielitiedon asioiden kertaamisen katsottiin edistävän näiden oppimista. Kertaamalla asioiden nähtiin jäävän paremmin muistiin.

Kertaamalla useaan kertaan, jotta sisäistää asiat paremmin. V1

Kertaaminen auttaa myös paljon oppimisessa. Asiat muistaa tällöin paremmin, jos niitä kerrataan usein. V8

Kaksi vastaajista mainitsi myös erilaisten opetusvideoiden katsomisen hyväksi tavaksi oppia kielitietoa sekä kielioppia. Myös opetusvideoiden jakaminen opiskelijoille talteen koettiin hyödylliseksi.

Erilaisten videoiden kautta jää asiat parhaiten mieleen. Meillä katsotaan aina välillä tunneilla opetusvideoita erilaisista aiheista ja koen ne hyvin mielenkiintoisiksi. Niissä asiat on selitetty hyvin tarkasti. V3

Itse koen opetusvideot hyvänä tapana oppia näitä. Erityisen hyväksi näen sen, jos opetusvideot jaetaan opiskelijoille talteen, niin niitä pystyy palata katsomaan aina uudestaan, jos ei muista jotain. V9

7.3 Kieliopin ja kielitiedon opettaminen

Tämän tutkimuksen kolmannen tutkimuskysymyksen kautta haluttiin selvittää keinoja kieliopin ja kielitiedon opetuksen kehittämiseen. Tutkimuskysymyksen avulla pyrittiinkin saamaan selville, millaisen kieliopin ja kielitiedon opetuksen opiskelijat kokevat toimivaksi. Kieliopin ja kielitiedon opetus on hyvin tärkeää, jotta pystymme tuottamaan kieltä selkeästi ja ymmärrettävällä tavalla. Jotta osaamme kehittää kielitiedon opetusta vielä enemmän opiskelijoiden oppimista tukevaksi, täytyy meidän ottaa huomioon myös opetusta vastaanottavien osapuolten eli opiskelijoiden näkemykset kieliopin sekä kielitiedon opetuksesta ja näiden toimivuudesta.

7.3.1 Kuinka kielioppia ja kielitietoa tulisi opettaa kouluissa?

Kieliopin sekä kielitiedon opetusmenetelmillä on suuri vaikutus siihen, kuinka hyvin opiskelijat oppivat kieliopin sekä kielitiedon asioita. Tämän vuoksi on tärkeää, että opetuksen toteuttamisessa kuunneltaisiin myös opiskelijoiden näkemykset siihen, millainen opetus on heidän mielestään toimivinta. Sähköiseen kyselyyn vastanneet opiskelijat painottivat vastauksissaan erityisesti opetuksen monipuolisuutta. Heidän mielestään kieliopin ja kielitiedon opetuksen tulisi olla monipuolista ja koostua monista erilaisista opetustavoista. Pelkästään asian opettamista suullisesti oppikirjan pohjalta ei pidetty toimivana tapana yksistään, vaan opiskelijat korostivat, että tämän rinnalla tulee olla myös esimerkiksi toiminnallisia opetusmenetelmiä.

Kielitietoa ja kielioppia tulisi opettaa koulussa monipuolisesti. En näe, että pelkkä luennointi oppikirjan pohjalta opettaisi meitä parhaalla mahdollisella tavalla. Ei se oikein pidä kiinnostusta yllä, kun täytyy vain kuunnella pitkään. V5

Kielitietoa ja kielioppia tulisi opettaa monipuolisesti eri opetusmenetelmillä. Aika usein näitä opetetaan vain ns. "luennoimalla". Kaipaisin myös mielenkiintoisempaa opetusta aiheista. V12

Vaikka vastaajat korostivat monipuolisia oppimismenetelmiä, toivoivat opiskelijat silti, että opetus olisi monipuolisuuden lisäksi myös selkeää ja johdonmukaisesti etenevää.

Niitä tulisi opettaa monipuolisesti hyödyntäen erilaisia oppimismenetelmiä, mutta kuitenkin johdonmukaisesti ja täsmällisesti. V22

Opiskelijat toivat esille myös esimerkkejä monipuolisemmista opetusmenetelmistä. Kolme vastaajista mainitsi erilaisten opetusvideoiden olevan mielenkiintoista seurattavaa. Opetusvideoissa nostettiin esille se, että niissä on usein myös kuvallista toimintaa pelkän sanallisen opetuksen lisäksi. Tämän koettiin lisäävän opetuksen mielenkiintoisuutta.

Kielitietoa ja kielioppia tulisi kouluissa opettaa monipuolisemmin esimerkiksi opetusvideoiden muodossa. V2

Opetuksessa voisi hyödyntää esimerkiksi erilaisia videoita, sillä näitä jaksaa seurata paremmin, kun niissä on paljon muutakin kuin vain puhetta. Niissä on esimerkiksi kuvia ja niitten avulla jaksaa seurata sitä opetusta paremmin. V17

Kieliopin ja kielitiedon opetukseen toivottiin myös kiinnostavampia ja monipuolisempia tehtäviä. Kyselyyn vastanneet näkivät kieliopin sekä kielitiedon tehtävät tylsinä eikä näiden koettu motivoivan opiskeluun ollenkaan. Useat kyselyyn vastanneista toivoivat opetukseen lisää ryhmätöitä, sillä näiden koettiin olevan hyödyksi oppimisen kannalta. Lisäksi ryhmätöitä nähtiin monipuolisempina tehtävinä kuin muut tehtävät. Vastaajat kokivat, että ryhmätöiden avulla opiskelijat pääsevät keskustelemaan opittavista asioista muiden opiskelijoiden kanssa ja keskustelemalla he oppivat aiheesta lisää. Ryhmätöissä hyödylliseksi koettiin myös se, että opittaviin asioihin saadaan ryhmäläisiltä usein monipuolisesti erilaisia näkökulmia, joita ei välttämättä itse olisi yksinään osannut edes ajatella.

Enemmän ryhmätöitä, joissa yhdistyy erilaisia opetusmenetelmiä kuten tekstin tulkintaa ja muuta. Ettei tehtävät olisi niin tylsiä. V9

Ryhmätöitä ovat mielestäni toimivia myös näiden opetuksessa. Niissä pääsee jakamaan omaa tietotaitoaan muiden ryhmäläisten kanssa ja muilta

saattaa saada myös sellaista tietoa, mitä ei yksin olisi osannut ajatella. Ryhmätöitä on muutenkin kiva tehdä, kun ne on yleensä laajempia ja monipuolisempia tehtäviä. V13

Lisäksi yksi kyselyyn vastanneista toivoi kieliopin sekä kielitiedon opetukseen kommunikointitaitoja kehittäviä tehtäviä.

Tehtävät, joissa omia kommunikointitaitoja pitäisi kehittää olisivat hyviä. Niin paperille/koneelle kuin suullisesti. V24

Sähköisen kyselyn vastauksissa nousi myös esille, että noin kolmasosa vastaajista toivoi opetukseen lisää esimerkkejä. Esimerkit koettiin tärkeänä, sillä näiden avulla opiskeltava asia on helpompi sisäistää ja yhdistää käytäntöön. Esimerkkien käytön ohella vastauksissa painotettiin myös selkeän opetuksen tärkeyttä.

Tulisi opettaa selkeästi esimerkkien avulla. Ymmärrettäisiin opetettavaa aihetta paremmin. V1

Opetuksessa tulisi käyttää ehkä enemmän esimerkkejä luennoinnin rinnalla. Sitten osais paremmin hahmottaa opetettavaa asiaa. V6

Opetettaviin asioihin olis hyvä liittää myös esimerkkejä mukaan ihan reilustikin. Ne kuitenkin selkeyttävät sitä opetusta ja saa ihan konkreettisesti sen kuvan siitä, mihin opetettava asia liittyy. V23

Yksi kyselyyn vastanneista korosti opettajalähtöisen opetuksen tehokkuutta. Hän koki tämän olevan nykyisten opetussuunnitelmien vastaista, mutta totesi tämän olevan silti toimivin tapa oppia.

Vaikka se onkin jossain määrin nykyisten opetussuunnitelman tavoitteiden vastaista, niin itse koen, että kurinalainen opettajajohtoinen opetus on kaikista parasta ja tehokkainta. V18

Neljä kyselyyn vastannutta lukiolaista kokivat, että kielioppia sekä kielitietoa tulisi opettaa samalla tavalla kuin sitä on tähänkin mennessä opetettu.

Samalla tavalla kuin on opetettu tähänkin asti. Hitaasti tuoden yhä monimutkaisempia kokonaisuuksia ja laajentamalla kielitaitoa sekä sanavarastoa. V3

Samanlailla kuin nytkin. Mielestäni ei tarvitse muuttaa mitään. V10

7.3.2 Kieliopin opettamisen painotus

Kyselyssä lukiolaisia pyydettiin kertomaan, millaisia asioita heidän mielestään kieliopin opettamisessa tulisi painottaa. Oppimisen kannalta on tärkeää, että opetuksessa painotetaan juuri oikeanlaisia asioita, jotta oppimisprosessi toteutuu mahdollisimman hyvin. Vastaukset jakaantuivat kahdenlaisiin asioihin. Osa vastaajista toi esille, että kieliopin opettamisessa tulisi painottaa enemmän jotakin tiettyä osa-aluetta, kun taas osa vastaajista vastasi ennemminkin erilaisia konkreettisia opetusmenetelmiä, joita kieliopin opiskelussa tulisi painottaa enemmän. Useissa lukiolaisten vastauksissa toistui oikeinkirjoituksen painottamisen tärkeys kieliopin opiskelussa. Lukiolaiset kokivat, että oikeinkirjoitus on taito, jota tarvitaan arjessa todella paljon ja tästä syystä oikeinkirjoitus olisi hyvä hallita mahdollisimman hyvin. Huomio kiinnittyi vastauksissa myös siihen, että hyvin monet vastaajista kirjoittavat oikeinkirjoituksen erikseen.

Erityisesti oikeinkirjoitusta. Tuntuu, että siitä on eniten hyötyä, kun sitä tarvitsee niin paljon. V8

Oikein kirjoitusta. V12

No ainakin oikein kirjoitusta. Siitä kumminkin paljon hyötyä arjessa. V14

Sanoisin, että oikeinkirjoitusta tulisi painottaa kaikista eniten sen vuoksi, että koen sen todella tärkeäksi taidoksi ja jokainen tarvitsee sitä taitoa. V21

Kaksi vastaajista koki, että opettajien tulisi painottaa kieliopin opetuksessaan yleisimpiä kielioppiin liittyviä virheitä ja korjata näitä opiskelijoille, jotta näiden virheiden käyttö vähenisi. Vastaajat uskoivat, että monet heistä lukiolaisista tekevät samoja kielioppiin liittyviä virheitä kuin valtaosa muukin väestöstä.

Sanoisin, että semmoisia yleisiä virheitä, joita usein tehdään, tulisi painottaa. Tällä vältettäisiin samojen virheiden tekeminen jatkossa. V17

Kaikilla muillakin kuin vaan lukiolaisilla varmaan aika paljon sellaisia perus virheitä kieliopin käytössä, niin jos niitä tuotais enemmän esille. Että painotettaisiin just niitä virheitä ja sitä, kuinka ne kuuluisi oikeasti olla. V23

Kaikista suurin osa vastaajista toivoi kuitenkin, että kieliopin opetuksessa painotettaisiin nimenomaan konkreettista harjoittelua kieliopin käyttöön liittyen, kuten erilaisia tehtäviä. He kokivat, että uusi opittava asia on huomattavasti

helpompaa sisäistää, kun opetuksen painotus on konkreettisissa harjoituksissa eikä pelkästään uuden asian kuuntelussa ja tätä kautta sisäistämisessä.

Tulisi painottaa erilaisia käytännön harjoituksia, jotta voi ymmärtää asian merkityksen vielä paremmin. V1

Konkreettista harjoittelemista ja sen kautta kieliopin sisältöjen laadukasta opiskelemista. Muuten ei paranna kielen osaamista, ellei harjoittele esim. erilaisten harjoitusten avulla. V6

Kieliopin suhteen painotuksen tulisi olla ehkä kuitenkin tehtävien teossa. Tehtävissä on myös se hyvä puoli, että itse tekemällä jää hyvin mieleen ja virheistä oppii parhaiten tekemällä niitä. V18

Kieliopin opiskelussa tulisi painottaa käytännön harjoittelua. Kielioppia kuitenkin tarvitaan jokapäiväisessä elämässä, niin sen takia harjoittelutapojen tulisi vahvistaa juuri tätä käytännön puolta. V25

Kaksi vastaajista halusi kieliopin opetuksessa painotettavan myös opetuksen selkeyttä. Kielioppi koettiin hyvin laajaksi aiheeksi ja tämän vuoksi oppimista helpottaisi se, että opetus olisi tehty opiskelijoille mahdollisimman selkeäksi. Näin uudet opittavat asiat olisi helpompaa sisäistää.

Tulisi painottaa ainakin sitä, että opetus olisi mahdollisimman ymmärrettävää ja selkeää. V13

Opetuksen selkeyttä. Helpottaisi ainakin jo se, että uusia asioita olisi yhden tunnin aikana opittavana hieman vähemmän, niin opetuskin selkeytyisi sen kautta, kun kielioppikin on hyvin laaja aihe ja sisältää todella paljon opittavia asioita. Tällöin opittavat asiat olisi helpompaa sisäistää. V19

7.3.3 Toimivia tapoja kieliopin ja kielitiedon oppimiseen oppitunneilla

Viimeisenä kyselyssä haluttiin kartoittaa lukiolaisten näkemyksiä siitä, millaiset opetus- ja opiskelutavat oppitunneilla ovat heidän mielestään toimivia juuri kieliopin sekä kielitiedon oppimiseen. Useimmat vastaajista olivat sitä mieltä, että uudet opittavat asiat tulee kirjoittaa heti tunnilla jo muistiin, sillä kirjoittaessa asiat painuvat paremmin mieleen kuin vain kuuntelemalla. He pitivät muistiinpanojen kirjoittamista hyvänä keinona uuden asian opettamiseen ja oppimiseen, sillä tämä mahdollistaa uuden asian kertaamisen myös kotona omista muistiinpanoistaan.

Ehdottomasti toimivin tapa oppia näitä on kirjoittaa kaikki tärkeät uudet asiat muistiinpanoihin. Näin ne jää mieleen parhaiten ja näihin voi sitten

palata vielä vaikka kotona, jos haluaa kerrata aiheita. Opettajan tulisi vain pyytää jokaisia kirjoittamaan aina muistiinpanot. V11

Asioiden ylös kirjoittaminen on itsellä ainakin toiminut hyvin. Jää paremmin mieleen kuin vain kuuntelemalla. Keskittyy näin ehkä siihen opiskeluun paremmin. Olisi hyvä, jos tunneilla pyydettäisiin kaikkia kirjoittamaan muistiinpanoja. V22

Muistiinpanojen tekeminen hyvä tapa ainakin. V24

Monet kuitenkin mainitsivat, että toimivana tapana näiden oppimiseen on myös opettajan opetuksen kuunteleminen, sillä lukion oppitunneilla eivät kaikki opiskelijat aina keskity kuuntelemiseen. Myös se, että opettajalta pystyy kysymään asioista, jos jotain ei ymmärtänyt opetuksen aikana, koettiin tärkeänä tapana asioiden oppimiseen.

Sanoisin, että toimiva tapa oppia näitä on keskittyä siihen opettajan opetuksen kuuntelemiseen. Usein se opetus sisältää aika hyviä esimerkkejäkin, joista asiat jää sitten paremmin mieleen. V6

Toimivaa on kuunnella opettajan opetusta aiheesta. Aina kaikki ei täällä sitä kuuntele ja uskoisin, että silloin ei myöskään ymmärrä niitä asioita niin hyvin. Vaikeampaa kotona lähteä opiskelemaan niitä aiheita, kun ei oo sitä opettajaa, jolta kysyä, jos jotain ei ymmärrä. V15

Myös esseiden kirjoittaminen oppitunneilla nähtiin toimivana tapana, sillä näiden kautta pystyy testaamaan omaa osaamistaan hyvin. Esseiden kirjoittamisen ajateltiin myös opettavan yhdistämään opittuja kieliopin ja kielitiedon asioita käytäntöön.

Esseet hyvä tapa oppia. Näistä näkee opettajan korjauksen jälkeen, että mitä ei vielä osaa. V2

Esseiden teko ainakin yks toimivista tavoista. Näissä saa vähän testattua sitä, miten opitut asiat yhdistää siihen kirjoittamiseen sitten. V25

Muutama vastaajista mainitsi myös erilaiset harjoituskokeet toimivana tapana kieliopin sekä kielitiedon oppimiseen oppitunneilla. Myös harjoituskokeiden katsottiin auttavan hahmottamaan omaa sen hetkistä taitotasoaan ja tätä kautta selkeyttämään sitä, mitä asioita kieliopista ja kielitiedosta tulisi vielä opiskella lisää.

Semmoiset harjoituskokeet on aina hyviä. Näkee mitä jo osaa kieliopista ja kielitiedosta. V7

Itselleni toimivana tapana on ainakin testata omaa taitotasoa erilaisten epävirallisten kokeiden kautta. Mun mielestä on hyvä, jos niitä ois aina välillä oppitunneilla. V13

8 POHDINTA

Tämän tutkimuksen pohdintaluvun ensimmäisessä alaluvussa (8.1) käydään läpi tutkimuksen yhteenveto ja johtopäätökset. Tässä osiossa raportoidaan saadut tutkimustulokset ja yhdistetään näitä tutkimuksen teoreettiseen viitekehykseen. Toisessa alaluvussa (8.2) käsitellään tämän tutkimuksen toteuttamisen eettisyyttä ja tämän tutkimuksen luotettavuutta. Viimeisessä alaluvussa (8.3) pohditaan tälle tutkimukselle mahdollisia jatkotutkimusideoita, joita tämän tutkimuksen jälkeen olisi mahdollista lähteä toteuttamaan.

8.1 Tutkimuksen yhteenveto ja johtopäätökset

Tämän tutkimuksen kautta pyrittiin selvittämään, millaisia näkemyksiä lukiolaisilla on kieliopista ja kielitiedosta. Lisäksi haluttiin selvittää, millaisena nuoret kokevat kieliopin ja kielitiedon opetuksen sekä millaisilla keinoilla näiden opetusta voisi heidän mielestään kehittää. Tutkimuksella pyrittiin saamaan selville myös keinoja, joilla nuorten olisi helpompaa oppia ja sisäistää kieliopin sekä kielitiedon asioita. Tämä tutkimus osoitti meille näin ollen sen, kuinka nuoret näkevät lukioissa toteutuvan kieliopin ja kielitiedon opetuksen nykypäivänä ja miten he itse muokkaisivat tätä toimivammaksi. Tämän tutkimuksen tuloksien avulla lukioiden kieliopin ja kielitiedon opetusta on mahdollista lähteä kehittämään entistä parempaan suuntaan nuorten kieliopin ja kielitiedon taitojen kehittämistä ajatellen. Tällä tutkimuksella haluttiin tuoda nimenomaan nuorten näkemyksiä kieliopista ja kielitiedosta esille, sillä opetuksen vastaanottajana olevat nuoret tietävät usein parhaiten itse, millaiset opetustavat sopivat nykyaikaamme parhaiten ja millä tavoin nuoret nykypäivänä oppivat helpoiten. Tästä tutkimuksesta on myös hyötyä koulujen työntekijöille, opettajille, sillä tämän tutkimuksen kautta he näkevät, millaisia opetustapoja nuoret kannattavat kieliopin ja kielitiedon opetuksessa ja he saavat selville, mitä nuoret ylipäättänsä kieliopista ja kielitiedosta tietävät ja ajattelevat. Tämän

kautta opettajat pystyvät muovaamaan omaa kieliopin ja kielitiedon opetustaan opiskelijoille entistä sopivammaksi oppimistehokkuutta ja motivaatiota ajatellen. Koska kieliopin ja kielitiedon hallitsemisella on suuri merkitys yleisesti äidinkielen hallitsemiseen ja tätä kautta yhteiskunnassa toimimiseen, on tällä tutkimuksella varmasti merkitystä myös yhteiskunnallisesti. Seuraavana tarkastellaan saadun aineiston ja tämän tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen pohjalta eri teemoja tälle tutkimukselle asetettujen tutkimuskysymysten kautta.

8.1.1 Kielitiedon ja kieliopin määrittely

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen tarkoituksena oli selvittää, kuinka lukiolaiset määrittelevät kielioppia ja kielitietoa käsitteinä eli millaisia asioita he näihin käsitteisiin liittävät. Tämän tutkimuksen kyselyyn osallistuneista lukiolaisista lähes kaikki yhdistivät kieliopin oikeinkirjoitukseen ja kielioppi nähtiinkin enimmäkseen tietynlaisena oikeinkirjoitusjärjestelmänä. Myös Palsan (2015) tutkimuksessa yhdeksäsluokkalaiset liittivät kieliopin käsitteen lähinnä oikeinkirjoitukseen. Tässä tutkimuksessa kielioppi nähtiin kuitenkin hyvin monipuolisena käsitteenä ja monet vastaajista määrittelivät kielioppia myös muuten kuin oikeinkirjoitusjärjestelmänä. Alho ja Kauppinen (2009: 9) mainitsevatkin, että kieliopin voidaan katsoa tarkoittavan monia eri asioita. Heidän mukaansa kieliopilla voidaan esimerkiksi tarkoittaa puhujan päässä olevaa systeemiä tai yleisemmin kirjoitettua kuvausta kielen rakenteista ja hyväksytyistä tavoista käyttää kieltä. Myös tämän tutkimuksen tuloksissa kielioppi liitettiin kielen rakenteisiin ja kirjoittamiseen sekä puhumiseen liittyviin sääntöihin. Muutamissa vastauksissa kieliopin ja kielitiedon määritelmät liitettiin myös opetukseen ja oppimiseen. Kyselyyn osallistuneet lukiolaiset mainitsivat kieliopin käsitettä määritellessään myös erilaisia osa-alueita kieliopin suhteen. Määrittelyissä esiintyi esimerkiksi seuraavia osa-alueita: aikamuodot, verbintaivutus ja sanajärjestys. Tämä tutkimus osoitti myös sen, että lukiolaiset näkevät kieliopin usein normatiivisena kielioppina. Alhon ja Kauppisen (2009: 19) mukaan voimme puhua normatiivisesta kieliopista, kun tavoitteeksi on asetettu hyvän kirjakielen rakenteiden kuvaaminen.

Kaikki kyselyyn osallistuneista eivät kuitenkaan osanneet määritellä näitä käsitteitä ollenkaan, mutta tämänkaltaisia vastauksia oli vain vähän. Suurin osa

vastaajista määritteli kuitenkin kielioppia aina jollakin tavalla ja tutkimus osoittikin sen, että suurimmalla osalla vastaajista oli ainakin jonkinlainen käsitys siitä, mitä kieliopilla tarkoitetaan. Kieliopin käsitteen tuntemus ei kuitenkaan ollut täysin kunnossa, sillä osa kyselyyn vastanneista lukiolaisista oli epävarmoja vastauksissaan ja muutamat eivät osanneet määrittellä kieliopin käsitettä ollenkaan. Vielä vieraampi käsite kyselyyn vastanneille lukiolaisille oli pedagoginen kielioppi. Pedagogisen kieliopin käsitettä ei juurikaan osattu määrittellä, mutta lukiolaiset esittivät useita erilaisia veikkauksia siitä, mitä käsitteellä tarkoitetaan. Veikkauksissa pedagoginen kielioppi liitettiin hyvin usein opetukseen. Pedagoginen kielioppi yhdistettiinkin juuri kouluissa tapahtuvaan kieliopin opetukseen.

Tämä tutkimus osoitti, että kielitiedon käsite on lukiolaisille hyvin vieras ja vain harvat kyselyyn vastanneista lukiolaisista määritteli kielitiedon käsitettä. Reilusti yli puolet kyselyyn vastanneista mainitsivat, etteivät tieneet mitä kielitieto on ja miten sitä voitaisiin määrittellä. Myös Palsan (2015) toteuttamassa tutkimuksessa yhdeksäsluokkalaisille todettiin, että kielitieto oli yläasteikäisille vielä hyvin vieras käsite eikä suurin osa tiennyt, mitä sillä tarkoitetaan. Vastauksissa, joissa kielitietoa määriteltiin, nousi usein esille tietämys maailman eri kielistä. Kielitiedon ajateltiinkin lisäävän tietoa eri maailman kielistä suomen kielen lisäksi. Karasma (2018: 179) liittyy kielitietoon sisältyvän myös sen, kuinka yksilö tietoisesti havaitsee ja ymmärtää erilaisia kielellisiä yksiköitä, kuten äänneitä ja sanoja sekä kielen monimerkityksisyyttä ja kielen käytön piirteitä. Myös tämän tutkimuksen tuloksissa kielitieto liitettiin lukiolaisten keskuudessa kielen ymmärtämiseen ja selkeän puheen tuottamiseen. Vastauksissa nousi esille myös se, kuinka kielitieto ja kielioppi nähtiin osittain samaa tarkoittavina käsitteinä, mutta kielitiedon katsottiin vain olevan kielioppia laajempi käsite. Myös Rättyä (2014) toteaa kielitiedon käsitteen olevan kieliopin käsitettä kattavampi ja tämä mahdollistaa sen, että aihealueesta voidaan puhua kysymättä, minkä kieliopin käsitteistön äärellä ollaan. Mielenkiintoista oli myös se, että kielitietoa ei liitetty vastauksissa ollenkaan kirjoittamiseen vaan se nähtiin ennemminkin puheeseen ja ymmärtämiseen liittyvänä käsitteenä.

8.1.2 Kielitiedon sekä kieliopin opiskelu ja oppiminen

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli myös selvittää, mitä lukioikäiset opiskelijat ajattelevat kielitiedon sekä kieliopin opiskelusta ja oppimisesta. Lisäksi haluttiin myös selvittää, millaisia opiskelukeinoja lukiolaiset kokevat parhaiten sopiviksi näiden opiskeluun. Monet tähän tutkimukseen osallistuneet lukiolaiset pitivät tärkeänä sitä, että kielioppia ja kielitietoa opiskellaan kouluissa. Syitä, miksi kieliopin ja kielitiedon opiskelua pidettiin tärkeänä, olivat muun muassa näiden rooli jokapäiväisessä elämässämme, myös koulun ulkopuolella, ja kieliopin sekä kielitiedon osaamisen merkitys puhumiseen ja kirjoittamiseen. Lukiolaisten mukaan kieliopin ja kielitiedon hallinta mahdollistaa selkeän ja ymmärrettävän kommunikoinnin. Myös opetussuunnitelman perusteissa korostetaan äidinkielen ja kirjallisuuden oppiaineen tavoitteena puhumisen, kirjoittamisen, lukemisen ja ymmärtämisen taitojen kehittymistä. Tässä tutkimuksessa lukiolaiset eivät kuitenkaan maininneet kieliopin ja kielitiedon merkitystä lukemisen taitoon, vaan he korostivat nimenomaan puhumisen ja kirjoittamisen taitoja. Myös Ruuskan (2014) tutkimuksessa opettajat painottivat kieliopin ja kielitiedon opetusta tärkeänä sen vuoksi, että näiden opetus kehittää opiskelijoiden kirjoitustaitoja. Sekä tässä tutkimuksessa että myös Ruuskan (2014) tutkimuksessa kieliopin ja kielitiedon kokemiseen tärkeäksi vaikuttaa näkemys siitä, että näiden rooli on merkittävä kirjoittamisen sekä puhumisen taidon hallitsemisessa.

Harmanen ja Siirainen (2006: 7) tuovat esille, että opiskelijat kokevat kieliopin opiskelun usein epämiellyttävänä ja liian usein kieliopin opetus koetaan myös irralliseksi muista äidinkielen ja kirjallisuuden sisällöistä. Heidän mukaansa oppilaat jaksavat vuodesta toiseen kyseenalaistaa kieliopin opettelemisen mielekkyyden kysymällä ”Miksi me tätä opiskellaan?”. Kuitenkin vain muutamien tämän tutkimuksen kyselyn vastauksissa kieliopin ja kielitiedon opiskelua ei koettu tärkeänä. Näin vastanneet lukiolaiset eivät nähneet syitä, miksi näitä tulisi opiskella. Yksi lukiolaisista mainitsi kieliopin ja kielitiedon opetuksen olevan liian tarkkaa ja yksityiskohtaista, eikä hän kokenut, että näiden opiskelusta olisi äidinkielen osaamiseen juurikaan hyötyä. Yhden vastauksissa korostui kieliopin ja kielitiedon opiskelun tylsyys ja vaikeus, joiden vuoksi näiden opiskelua ei koettu tärkeäksi. Kuitenkin, samoin kuin suurimman osan kyselyyn vastanneiden opiskelijoiden mielestä, myös Harmanen ja

Siironen (2006) ovat sitä mieltä, että kielioppia kannattaisi opiskella ennen kaikkea kielen vuoksi, ihmisen kielitajun vuoksi sekä tekstitaitojen vuoksi.

Tämä tutkimus osoittikin sen, että kieliopin ja kielitiedon tärkeyden määrittelyssä on jonkin verran eroja lukiolaisten keskuudessa. Myös Palsan (2015) tutkimuksessa saatiin samankaltaisia tuloksia yhdeksäsluokkalaisten vastauksissa. Sekä tässä, että myös Palsan (2015) tutkimuksessa, osa opiskelijoista koki kieliopin ja kielitiedon opiskelun tärkeänä ja hyvin tarpeellisena, mutta vastaajista löytyi myös muutamia, jotka kyseenalaistivat näiden tärkeyttä ja ajattelivat, etteivät tarvitse näitä mihinkään.

Tämän tutkimuksen kautta haettiin myös vastausta siihen, millaisilla opiskelukeinoilla lukiolaiset kokevat oppivansa parhaiten kielioppia ja kielitietoa. Kieliopin ja kielitiedon oppimiseen liittyen opiskelijat mainitsivatkin useita eri keinoja, joilla he oppivat mielestään parhaiten näitä molempia. Lähes jokainen vastaajista korosti erilaisten tehtävien merkitystä kieliopin sekä kielitiedon oppimisessa. Tehtävien kautta opiskelijat kokivat saavansa kielioppiin ja kielitietoon konkreettista harjoittelua ja näin uudet opittavat asiat jäävät paremmin heidän mieleensä. He mainitsivat myös, että tehtävät ovat hyvä mittari omalle osaamistasolle ja tämän kautta osataan tiedostaa paremmin asioita, joita tarvitsee opiskella vielä lisää. Osa kyselyyn vastanneista lukiolaisista koki, että kielioppia ja kielitietoa oppii parhaiten myös opetusta seuraamalla ja muistiinpanoja kirjoittamalla. Muutamat vastaajista ajattelivat kuitenkin oppivan kielioppia sekä kielitietoa parhaiten internetin ja erilaisten opetusvideoiden kautta. Lukiolaisten vastaukset kieliopin ja kielitiedon oppimisen keinoista poikkesivatkin osittain melko paljonkin toisistaan, sillä osa vastaajista korosti oppitunneilla itsenäistä opiskelua juuri tehtävien ja internetin selaamisen kautta, mutta osan mielestä opettajan rooli kieliopin ja kielitiedon oppimisessa on hyvinkin merkittävä. Kieliopin ja kielitiedon opetuksessa olisikin hyvä ottaa huomioon opiskelijoiden erilaiset tavat oppia uusia asioita parhaiten ja hyödyntää monipuolisia keinoja oppimiseen. Kieliopin sekä kielitiedon opetuksen ei tarvitse olla pelkästään opettajälähtöistä opetusta, vaan oppilaiden oppimista ajatellen opetukseen voidaan lisätä myös enemmän konkreettista toimintaa, kuten juuri esimerkiksi tehtävien tekemistä. Myös Harmanen (2011: 387) mainitsee, että opiskelijoiden oppimista voi lisätä käytännön ja erilaisten

harjoitusten avulla, sillä usein ne tekevät kieliopin ja kielitiedon eri aiheiden opiskelusta kiinnostavampaa.

8.1.3 Toimiva kielitiedon ja kieliopin opetus

Tämän tutkimuksen kolmannen tutkimuskysymyksen tarkoituksena oli selvittää, millaisen kielitiedon ja kieliopin opetuksen opiskelijat kokevat kaikista toimivimmaksi. Siitä, kuinka meidän tulisi opettaa kouluissa äidinkielen oppiaineessa kielioppia, on keskusteltu usein ja paljon jo siitä lähtien, kun äidinkielen oppiaine syntyi. Välillä keskustelu on ollut vilkkaampaa ja välillä vähäisempää. (Alho & Korhonen 2007: 88.) Tähän tutkimukseen osallistuneiden lukiolaisten vastauksissa esiintyi toistuvasti ja hyvin merkittävänä se, että kielitiedon ja kieliopin opetuksen tulisi olla mahdollisimman monipuolista. Vastauksissa nousi esille monien eri opetusmenetelmien käyttö yhden sijasta, jotta opetuksen mielekkyys pysyisi hyvänä. Kyselyyn vastanneista lukiolaisista lähes kaikki olivat sitä mieltä, että opettajan suullisen opetuksen rinnalle tarvitaan myös opiskelijoita osallistavampia toiminnallisia opetusmenetelmiä. Kyselyyn vastanneiden lukiolaisten vastauksista näkyi melko samankaltaisten opetustapojen painottaminen toimivassa kielitiedon ja kieliopin opetuksesta. Lähes jokainen kyselyyn vastannut lukiolainen toivoi opetuksen olevan myös tarpeeksi selkeää ja johdonmukaisesti etenevää. Koska kielitieto ja kielioppi ovat aihealueena hyvin laajoja, on opetuksesta pyrittävä tekemään mahdollisimman helposti hahmotettavaa ja ymmärrettävää, jotta opiskelijoiden on helpompaa sisäistää uudet opittavat asiat. Lisäksi lukiolaiset nostivat esille muutamia esimerkkejä siitä, millaisia opetusmenetelmiä opettajat voisivat hyödyntää, jotta opetusmenetelmät olisivat mahdollisimman monipuolisia. Kolmen lukiolaisen mielestä kielitiedon ja kieliopin opetuksessa tulisi hyödyntää yhtenä opetusmenetelmänä erilaisia opetusvideoita. Opetusvideot nousivat esille myös jo aiemmin, kun puhuttiin opiskelijoiden näkemyksistä oppimista edistävästä opiskelukeinoista. Opetusvideoiden nähtiin tuovan opetukseen lisää mielenkiintoa. Lisäksi lukiolaiset toivoivat myös enemmän ryhmätöitä, jotta opiskelijat pääsevät itse osallistumaan opetukseen enemmän. Ryhmätöiden kautta koettiin myös saavan tukea oppimiseen ryhmän muilta opiskelijoilta.

Tässä tutkimuksessa toimivaan kielitiedon sekä kieliopin opetukseen liitettiin myös runsas esimerkkien käyttö opetuksessa. Kyselyyn vastanneiden lukiolaisten mielestä opettajan antamat esimerkit opeteltaviin asioihin liittyen auttavat opiskelijoita hahmottamaan ja ymmärtämään asiat paremmin. Kalliokoski ym. (2012: 42) totesivat, että kielitiedon ja kieliopin asiat sekä näihin liittyvät käsitteet on helpompaa sisäistää, jos opiskelijat opiskelevat niitä aina siinä yhteydessä, jossa niitä aidosti käytetään. Esimerkkien käyttäminen sekä näiden keksiminen auttavatkin kyselyyn vastanneiden opiskelijoiden mielestä liittämään uusia opittavia asioita niiden käyttöyhteyksiinsä. Vain yksi kyselyyn vastanneesta lukiolaisesta korosti toimivaksi kielitiedon ja kieliopin opetuksessa pelkästään opettajalähtöistä opetusta. Hänen mielestään opettajalähtöinen opetus on kaikista tehokkain tapa oppia. Vain muutama kyselyyn vastannut oli kuitenkin sitä mieltä, että kielitiedon sekä kieliopin opetus on nykyisellä opetustavalla toimivaa, eikä tätä tarvitsisi heidän mielestään muuttaa. Täytyy kuitenkin kiinnittää huomiota siihen, että vain muutamat kyselyyn vastanneista kokivat tämän hetkisen kielitiedon ja kieliopin opetuksen toimivaksi. Olisikin ehdottoman tärkeää, että opetustapoja muokattaisiin niin, että mahdollisimman moni opiskelijoista kokisi kielitiedon sekä kieliopin opetuksen toimivaksi ja tätä kautta näiden oppiminen mahdollistuisi paremmin.

Karasmanin (2018: 176) mukaan kieliopin opetusmenetelmät on mahdollista jakaa perinteisiin sekä toiminnallisiin menetelmiin. Perinteinen menetelmä pohjautuu opettajalähtöiseen opetuskeskusteluun ja oppikirjojen tehtävien mekaaniseen tekemiseen. Toiminnallisen kieliopin taas katsotaan perustuvan oppilaan omaan aktiivisuuteen, itsenäisesti tuotettuun materiaaliin, ryhmässä toimimiseen sekä liikunnallisuuteen. Perinteiseen menetelmään katsotaan sisältyväksi esimerkiksi erilaiset kirjojen tehtävät, sääntöjen opettelemiset, esimerkkien läpikäymiset ja opettajalähtöinen opetus, kun taas toiminnallinen menetelmä kieliopin opetuksessa keskittyy opiskelijoiden omaan aktiivisuuteen esimerkiksi erilaisten ryhmätöiden tai projektien kautta. Tähän kyselyyn vastanneiden lukiolaisten vastauksissa nousi esille toiveet sekä toiminnallisista että myös perinteisistä opetusmenetelmistä kielitiedon ja kieliopin opetukseen. Monet kyselyyn vastanneista toivoivat nimenomaan sitä, että opiskelijat pääsisivät aktiivisemmin osallisiksi kieliopin ja kielitiedon opetukseen esimerkiksi juuri erilaisten ryhmätöiden kautta. Kuitenkin noin

puolet kyselyyn vastanneista kokivat perinteisen opetusmenetelmän tapoja toimiviksi ja näissä korostettiin erityisesti juuri tehtävien roolia oppimisessa sekä esimerkkien käyttöä asioiden sisäistämisen kannalta. Kuitenkaan pelkästään opettajalähtöistä opetusta ei suosittu, vaan lähes kaikki tähän tutkimukseen osallistuneista toivoivat opettajalähtöisen opetuksen rinnalle myös toiminnallisempaa opetusta.

Tällä tutkimuksella kartoitettiin myös sitä, millaisia asioita kieliopissa tulisi lukiolaisten mielestä painottaa. Tämän tutkimuksen perusteella lukiolaiset ovat sitä mieltä, että kieliopin opetuksen tulisi keskittyä oikeinkirjoitukseen. Hyvin monet kyselyyn vastanneista kokivat, että oikeinkirjoituksen hallitsemisella on suuri merkitys arjessa. Tämän vuoksi oikeinkirjoitus tulisi hallita mahdollisimman hyvin. Myös kielioppivirheiden läpikäyminen nousi esille muutamissa vastauksissa. Lukiolaisten mielestä kieliopin opetuksessa voitaisiinkin painottaa erityisesti yleisimpiä kieliopissa tehtäviä virheitä, jotta näiltä osattaisiin välttyä. Myös opetuksen selkeys nostettiin esille vastauksissa koskien kieliopin painotusta opetuksessa. Kuitenkin lähes jokainen tähän tutkimukseen osallistunut toivoi, että kieliopin opetuksessa painotettaisiin erityisesti erilaisia konkreettisia harjoituksia kieliopin käyttöön liittyen. Konkreettisena harjoituksena mainittiin erilaiset tehtävät, joiden kautta uudet opittavat asiat jäisivät paremmin mieleen.

On erittäin tärkeää, että lukiolaisten näkemyksiä toimivasta kielitiedon sekä kieliopin opetuksesta otetaan huomioon opetusta toteutettaessa, sillä kielitiedon ja kieliopin oppimisella on vaikutuksia nuorten tulevaisuutta ajatellen. Myös Kauppisen sekä Marjasen (2020: 24) mukaan on hyvin tärkeää, että kielitiedon opetus on toimivaa ja sillä tähdätään tarjoamaan nuorelle mahdollisimman hyvä ja kattava kielikäsitys ja tukemaan nuorten kielidentiteetin syntymistä sekä muovautumista. Myös he mainitsevat, että kielitiedon opetusta pohdittaessa tulee myös huomioida se, että kielitiedon opetuksella on paljon vaikutusta myös opiskelijoiden tulevaisuuteen.

8.2 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Laadullinen tutkimus ei automaattisesti aina tarkoita laadukasta tutkimusta. Jotta tutkimuksesta muodostuisi mahdollisimman laadukas, täytyy tutkimuksen laatijan huolehtia monista eri asioista. Tutkijan tulee esimerkiksi huolehtia siitä, että tutkimussuunnitelma on huolellisesti laadittu. Lisäksi tutkijan tulee kiinnittää tutkimuksessaan huomiota siihen, että tutkimusasetelman valinta on tutkimukseen sopiva ja että tutkimuksen raportointi suoritetaan selkeästi ja hyvin, heti tutkimuksen alusta alkaen. (Tuomi & Sarajärvi 2018.) Laadullisesti toteutetun tutkimuksen luotettavuutta pystytään arvioimaan validiteetin ja reliabiliteetin kautta.

Aaltio ja Puusa (2020) toteavat validiteetin toteutuvan laadullisen tutkimuksen yhteydessä ilmiökeskeisyyden lävitse. Tämä tarkoittaa sitä, että tutkimuksen kautta yritetään luoda ymmärrystä jostakin ilmiöstä. Tämän tutkimuksen kohdalla validiteettia tarkasteltu sen kautta, onko hankittu aineisto vastannut riittävän hyvin tutkimukselle asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Tämän tutkimuksen kyselyyn osallistui lukiolaisia kolmelta eri vuosikurssilta ja kyselyyn osallistuneet lukiolaiset valittiin myös niin, että heillä oli mahdollisimman paljon eri äidinkielen opettajien tunteja. Näin mahdollistettiin se, että tutkimuskysymyksiin saatiin mahdollisimman monipuolisia vastauksia. Eri vuosikursseilla olevilla lukiolaisilla on erilaista näkökulmaa tutkimuksen aiheeseen ja äidinkielen opettajien opetustyyliä voivat olla hyvin erilaisia ja mahdollistaa näin lukiolaisten erilaisia vastauksia. Tässä tutkimuksessa tutkimuksen luotettavuutta on vahvistettu myös sillä, että tutkimuksen aineistonhankinta- sekä analysointivaiheiden eteneminen ja toteutuminen on pyritty kuvaamaan mahdollisimman tarkasti.

Tutkimuksen reliaabeliuksella tarkoitetaan mittaustulosten toistettavuutta. Tutkimuksen reliaabelius tarkoittaa näin ollen sitä, että tutkimuksella on kyky tuottaa tuloksia, jotka eivät ole sattumanvaraisia. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007: 226.) Toisin sanoen reliabiliteetilla voidaan nähdä tarkoitettavan sitä, että suorittamalla jokin tutkimus myöhemmin uudestaan ja tutkijana olisi jokin toinen, tutkimuksella olisi mahdollista saavuttaa täysin samat tulokset kuin aiemmassa tutkimuksessa. Tässä tutkimuksessa tutkittiin kuitenkin kyselyyn osallistuneiden omia kokemuksia ja näkemyksiä kieliopin sekä kielitiedon

opiskeluun liittyviin aiheisiin, joten tästä syystä seuraavassa tutkimuksessa melkeinpä mahdotonta saavuttaa täysin identtisiä tuloksia tämän tutkimuksen kanssa. Laadullisessa tutkimuksessa on uskottavuuden ja luotettavuuden takaamiseksi myös tärkeää, että tutkimusprosessi on tarkoin kuvattu, kaikki tutkimuksessa tehdyt valinnat on perusteltu selkeästi ja hyvin, analyysivaiheet kuvattu yksityiskohtaisesti ja tutkimustulokset esitetty perustellusti. Tätä tutkimusta toteutettaessa on pyritty siihen, että nämä kaikki edellä mainitut vaiheet on tuotu selkeästi ja kattavasti esille. Tutkimuksen otos ei ollut kovin suuri, sillä tutkimuksen aineisto kerättiin 25 kyselyyn osallistuneelta lukiolaiselta. Saatu aineisto oli kuitenkin hyvin monipuolinen ja se antoi kattavasti vastauksia tämän tutkimuksen tutkimuskysymyksiin. Kuitenkin pienen otoskoon vuoksi tutkimuksen tuloksia ei voida yleistää laajempaan otantaan.

Tutkimuksen laatimiseen liittyy myös hyvin paljon erilaisia eettisiä kysymyksiä, joita tutkijan tulee huomioida tutkimusta tehdessään. Tutkimuksen luotettavuutta ja uskottavuutta onkin mahdollista perustella myös arvioimalla tutkimuksen eettisyyttä. Eettisesti hyvältä tutkimukselta edellytetäänkin sitä, että tutkimusta tehtäessä huomioidaan hyvä tieteellinen käytäntö ja noudatetaan tätä (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007: 23). Hyvä tieteellinen käytäntö sisältää sen, että tutkija käyttää tiedeyhteisön tunnustamia toimintatapoja tutkimusta tehdessään. Tällä tarkoitetaan sitä, että tutkijan tulee koko tutkimusprosessin aikana olla rehellinen ja pitää huolta siitä, että tutkimus toteutetaan huolellisesti ja tarkasti. Hyvään tieteelliseen käytäntöön sisältyy myös se, että tutkija hyödyntää tieteelliselle tutkimukselle asetettujen kriteerien mukaisia sekä eettisesti soveltuvia tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmiä ja huomioi näiden menetelmien eettiset periaatteet avoimuuden sekä vastuullisen viestinnän osalta. Lisäksi tutkijan täytyy myös huomioida muiden tutkijoiden työt sekä saavutukset asianmukaista tapaa käyttäen. Tutkijan tulee kunnioittaa muiden tutkijoiden töitä ja antaa heidän tutkimuksillensa arvon, joka niille kuuluu, käyttämällä oikeaoppista viittaustekniikkaa omassa tutkimuksessaan. Hyvän tieteellisen käytännön mukaan tutkijan tulee ottaa myös tutkimuksensa suunnittelussa, toteutuksessa ja raportoinnissa huomioon se, että nämä tulee suorittaa hyvin yksityiskohtaisesti sekä tieteelliselle tiedolle asetettujen vaatimuksien mukaisesti. Tämän lisäksi tutkijan tarvitsee tutkimuksessaan tuoda

tutkimukseen osallistuville selkeästi esille tutkimuksen tarkoitus ja tutkittavien oikeudet. Tutkimukseen osallistuneilla täytyy olla tutkimuksen tutkimusperiaatteet tiedossa. Tutkimuksessa tulee ottaa huomioon myös tietosuojaan liittyvät kysymykset.

Tätä tutkimusta toteutettaessa huomioitiin tutkimuksen jokaisessa vaiheessa edellä mainitut tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK 2012) asettamat eettiset periaatteet. Tutkimuksen alussa tutkimukseen osallistuville lukiolaisille lähetettiin tiedote ja suostumuslomake, jotta he saivat mahdollisuuden tutustua tutkimukseen jo etukäteen enne varsinaista kyselyä. Jotta ihmisoikeudet toteutuvat, tutkittavien suoja otettiin huomioon hyvin tarkasti tutkimuksen toteutuksessa. Jo heti tutkimuksen alussa tuotiin tutkimukseen osallistuville esille, miksi tutkimusta ollaan tekemässä, mitä tutkimuksella tavoitellaan ja millaisia menetelmiä tutkimuksessa käytetään. Tutkimuksen syy ja tavoitteet esiteltiin vielä uudelleen ennen kyselylomakkeen täyttämistä. Tutkittavien suojaan nähdään sisältyvän myös tutkimukseen osallistuvien vapaaehtoinen suostumus (Tuomi & Sarajärvi 2018). Tähän tutkimukseen osallistuminen perustui vapaaehtoisuuteen. Jokaiselle tähän tutkimukseen osaa ottaville tuotiin useaan otteeseen esille se, ettei tutkimukseen osallistuminen ole pakollista ja jokainen voi itse valita, ottaako osaa tutkimukseen vai ei. Jokaisella tutkimukseen osallistuneella oli myös mahdollisuus kieltäytyä tutkimukseen osallistumisesta. Lisäksi heille tuotiin selkeästi esille se, että tutkimukseen osallistuminen on mahdollista keskeyttää tutkimuksen aikana milloin vain. Tutkimuksen eettisyyteen sisältyy myös se, että tutkimuksessa voidaan taata tutkimukseen osaa ottaville anonymiteetti. Jokaisen tutkimukseen osallistuvan on jätävä nimettömäksi (Tuomi & Sarajärvi 2018). Tällä tarkoitetaan sitä, että kukaan ei voi tunnistaa tutkimukseen osallistuneita tutkimuksesta. Tätä tutkimusta tehdessä tutkittavien anonymiteetin suojaamiseksi hyödynnettiin aineiston käsittelyvaiheessa anonymisoinnin keinona tutkittavien muuttamista kirjaimiksi ja numeroiksi, kuten V1, V2 ja V3. Anonymiteetin takaamiseksi tutkimuksessa ei myöskään mainittu koulujen nimiä, joissa tutkimuksen aineisto kerättiin. Tutkimuksen raportointivaiheessa huomiota on kiinnitetty siihen, että aiempiin tutkimuksiin on viitattu tarkasti ja oikein sekä tulokset on analysoitu ja kirjattu huolellisesti. Tutkimuksen eettisyyttä lisäsi myös se, että vain tutkija itse pääsi käsiksi tutkimuksen aineistoon eli kenelläkään muulla ei ollut

mahdollisuutta päästä käsiksi hankittuun aineistoon. Tutkimusaineisto tullaan myös hävittämään, kun tutkimus on valmistunut. Myös Tuomi ja Sarajärvi (2018) tuovat esille tutkimustietojen luottamuksellisuuden tärkeyden. He painottavat, että tutkimuksen kautta hankittuja tietoja ei saa luovuttaa ulkopuolisille, eikä tietoja saa myöskään hyödyntää mihinkään muuhun kuin siihen tarkoitukseen, johon ne on luvattu käyttää.

8.3 Jatkotutkimusideat

Kielioppi ja kielitieto ovat osa jokaisen meidän elämäämme ja tarvitsemme kaikki näitä tavallisessa arjessamme. Tästä syystä kielioppiin ja kielitietoon kohdistuvaa tutkimusta on hyvä toteuttaa usein, jotta saamme ajankohtaista kuvaa siitä, millä tasolla kieliopin sekä kielitiedon osaaminen nykypäivänä on ja mikä tähän vaikuttaa. Tämän tutkimuksen kautta toteutetun kyselyn perusteella selvisi, että kieliopin ja kielitiedon opiskeluun sekä oppimiseen liittyy hyvin paljon erilaisia näkökulmia ja mielipiteitä. Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin nimenomaan lukiolaisten opiskelijoiden näkökulmia kieliopista ja kielitiedosta sekä näiden opetuksesta ja oppimisesta. Tämä tutkimus kohdistui kuitenkin vain yhden pienen kaupungin lukioon, joten olisi mielenkiintoista tutkia, poikkeako lukiolaisten näkemykset kieliopista ja kielitiedosta riippuen siitä, missä ja kuinka isossa kaupungissa lukio sijaitsee.

Toisena mielenkiintoisena jatkotutkimusaiheena olisi tutkia sitä, onko opettajalla merkitystä lukiolaisten vastauksiin koskien kielioppia ja kielitietoa. Vastaisivatko esimerkiksi toisen opettajan kursseilla olevat opiskelijat samalla tavalla kysymyksiin kuin jonkun toisen opettajan kursseilla olevat. Opettajien opetustyyliä ovat usein toisistaan poikkeavia ja joku opiskelija saattaa kokea uusien asioiden opiskelun toisen opettajan kursseilla mielekkäämmäksi kuin toisen, esimerkiksi juuri poikkeavien opetustyylien vuoksi. Onko tällä sitten esimerkiksi vaikutusta siihen, kuinka mielekkäänä kieliopin ja kielitiedon opetus koetaan? Tämä olisi hyvin mielenkiintoista selvittää.

Lisäksi olisi myös erittäin kiinnostavaa tutkia tähän kyselyyn osallistuneiden lukiolaisten vastauksien juuria. Opiskelijat heijastelevat vastauksissaan omia kokemuksiaan ja omia näkemyksiään kieliopista ja kielitiedosta sekä näiden opiskelusta ja oppimisesta. Olisi mielenkiintoista tutkia,

onko vastauksiin vaikuttanut esimerkiksi jo aiemmat oppimispolut ja näiden anti opiskelijalle. Jos jollakin yläasteella kieliopin sekä kielitiedon opetus on jäänyt vähäisemmälle, niin onko tämmöiseltä yläasteelta tulleilla opiskelijoilla tietämys kieliopista ja kielitiedosta jo vähäisempää, ja näiden opiskelua ei tämän vuoksi koeta niin tärkeänä. Tai jos jollakin yläasteella kielioppi ja kielitieto ovat olleet opetuksessa hyvinkin suuressa roolissa, niin nostaako tämä opiskelijoiden motivaatiota näiden aiheiden opiskelua kohtaan vielä lukiossakin.

LÄHTEET

- Alanen, R. 2011. Kysely tutkijan työkaluna. Teoksessa Kalaja, P., Alanen, R. & Dufva, H. (toim.) *Kieltä tutkimassa. Tutkielman laatijan opas*. Tampere: Tammerprint.
- Alho, I. & Kauppinen, A. 2009. Käyttökielioppi. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Alho, I. & Korhonen, R. 2007. Kielioppia kouluun. Deskriptiivisen ja pedagogisen kieliopin rajoja venyttämässä. Teoksessa Grünthal, S. & Harjunen, E. (toim.) *Näköaloja äidinkieleen ja kirjallisuuteen*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Eskola, J. & Suoranta, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Hakulinen, A. 2011. Mitä kielioppi kertoo? Teoksessa Onikki-Rantajääskö, T & Siirainen, M (toim.) *Kieltä kohti*. Helsinki: Otava.
- Harmanen, M. 2011. Kielitiedolla lisää kielitajua – perusopetuksen ja lukion kielitiedon opetus. *Virittäjä* 3 / 2011, s. 385–394. Verkossa osoitteessa: <http://ojs.tsv.fi/index.php/virittaja/article/view/4554/4301> (Luettu 11.08.2022)
- Harmanen, M. & Siirainen, M. (toim.) 2006. *Kielioppi koulussa. Äidinkielen opettajain liiton vuosikirja XLX*. Helsinki: Äidinkielen opettajain liitto.
- Heikkinen, V. 2007. *Kielen voima*. Tampere: Gaudeamus.

- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. (13. osin uudistettu painos). Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2014. Tutki ja kirjoita. (19. painos). Helsinki: Tammi.
- Kalliokoski, J., Kumenius, J., Luukka, M., Mustaparta, A., Nissilä, L. & Tuomi, M. 2015. Kielitiedon opettamisesta. Teoksessa: Mustaparta, A. (toim.), Kieli koulun ytimessä – näkökulmia kielikasvatukseen. Opetushallitus.
- Karasma, K. 2018. Kristallipallo. Äidinkielen opetuksen käsitteet. Helsinki: Nord Print.
- Kauppinen, A. 1992. Kielioppi koulun äidinkielenopetuksessa. Virke (1).
- Kauppinen, A. 2006. Kielioppi – joustava resurssi. Vastauksia kysymykseen ”Mihin kielioppia tarvitaan?” Teoksessa Harmanen, M. & Siirainen, M. (toim.) Kielioppi koulussa. Äidinkielen opettajain liiton vuosikirja XLX.
- Kauppinen, M & Marjanen, J. 2020. Millaista on yhdeksäsluokkalaisten kielellinen osaaminen? – Suomen kielen ja kirjallisuuden oppimistulokset perusopetuksen päättövaiheessa 2019. Helsinki: Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Verkossa osoitteessa:
https://karvi.fi/app/uploads/2020/08/KARVI_1320.pdf (Luettu 12.07.2022)
- Korhonen, R. & Alho, I. 2006. Kielioppia kieliopin vuoksi. Teoksessa Harmanen, M. & Siirainen, M. (toim.) Kielioppi koulussa. Äidinkielen opettajain liiton vuosikirja XLX.
- Kulju, P. 2014. Oman ajattelun ilmaisua kielitiedon opetukseen. Kieli, koulutus ja yhteiskunta -lehden toukokuun 2014 teemanumero: Kielitiedon opetus ja oppiminen. Verkossa osoitteessa:

<https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-toukokuu-2014/oman-ajattelun-ilmaisua-kielitiedon-opetukseen> (Luettu 12.07.2022)

Lappalainen, Hannu-Pekka 2011: Sen edestään löytää. Äidinkielen ja kirjallisuuden oppimistulokset perusopetuksen päättövaiheessa 2010. Opetushallitus.

Luukka, M-R. 2002. M.A.K. Halliday ja systeemis-funktionaalinen kielitiede. Teoksessa Dufva, H. & Lähteenmäki, M. (toim.) Kielentutkimuksen klassikoita. Jyväskylä: Soveltavan kielentutkimuksen keskus.

Opetushallitus. 2019. Lukion opetussuunnitelman perusteet 2019. Helsinki. Verkossa osoitteessa:
https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/lukion_opetussuunnitelman_perusteet_2019.pdf (Luettu 11.07.2022)

Palsa, J. 2015. ”Ollaan rehellisiä mikä hitto on kielitieto” – Yhdeksäsluokkalaisten käsitykset kieliopista ja kielitiedosta. Jyväskylän yliopisto.

Rapatti, K. (toim.). 2020. Kaikkien koulu(ksi): kielitietoisuus koulun kehittämisen kulmakivenä. Äidinkielen opettajien liiton vuosikirja 2020.

Ruuska, H. 2014. Ruuvimeisselit ruosteessa – Peruskoulun äidinkielen ja kirjallisuuden opettajien kokemuksia kieliopin opettamisesta. Kieli, koulutus ja yhteiskunta 14 (5).

Rättyä, K. 2014. Opettajan pedagoginen sisältötieto kielitiedon opetuksen näkökulmasta. Kieli, koulutus ja yhteiskunta -lehden toukokuun 2014 teemanumero: Kielitiedon opetus ja oppiminen. Verkossa osoitteessa:
<https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-toukokuu-2014/opettajan-pedagoginen-sisaltotieto-kielitiedon-opetuksen-nakokulmasta> (Luettu 21.05.2022)

- Sarmavuori, K. & Maunu, N. 2011. Toiminnallinen kielioppi lauseopin käsitteiden harjoittelussa –lisäksi kolmen vuoden kokeilun mittaustulokset. Aikakauskirja Äidinkielen opetustiede 40.
- Savolainen, K. 1998. Kieli ja sen käyttäjät äidinkielen oppikirjasarjan tuottamana. Joensuun yliopisto. Joensuu.
- Tainio, L & Tarnanen, M. 2014. Kielitiedon opetus ja oppiminen – älyllistä seikkailua etsimässä? Kieli, koulutus ja yhteiskunta -lehden toukokuun 2014 teemanumero: Kielitiedon opetus ja oppiminen. Verkossa osoitteessa: <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-toukokuu-2014/kielitiedon-opetus-ja-oppiminen-alyllista-seikkailua-etsimassa> (Luettu 21.5.2022)
- Tuomi, J. & Sarajarvi, A, 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Tuomi, J. & Sarajarvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Valli, R. 2010. Kyselylomaketutkimus. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin I*. Jyväskylä: PS-Kustannus.

LIITTEET

LIITE 1 Opiskelijoiden sähköinen Forms-kyselylomake

1. Mitä kielitiedolla mielestäsi tarkoitetaan?

2. Entä mitä kieliopilla mielestäsi tarkoitetaan?

3. Onko pedagoginen kielioppi sinulle tuttu käsite? Mitä ajattelet pedagogisella kieliopilla tarkoitettavan?

4. Mihin kielioppia ja kielitietoa mielestäsi tarvitaan?

5. Miten kielitietoa sekä kielioppia tulisi mielestäsi opettaa kouluissa?

6. Mitä kieliopin opiskelussa ja opettamisessa tulisi sinun mielestäsi painottaa?

7. Millä tavoin koet itse oppivasi parhaiten kielitietoa ja kielioppia?

8. Onko kielitiedon ja kieliopin opiskelu sinun mielestäsi tärkeää?
